

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Věra Hujerová

**Volba obhájce a zmocněnce právnické
osoby v trestním řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 02. 06. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 163 606 znaků včetně mezer.

V Praze dne 02. 06. 2021

.....

Věra Hujerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za vedení a konzultaci této diplomové práce. Děkuji také svým rodičům, kteří mi byli při studiu vždy velkou oporou.

Úvod	6
1. Trestní odpovědnost právnických osob a řízení proti nim	8
2. Osoba oprávněná činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení	13
3. Osoba oprávněná jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle osř	15
3. 1. Určení osoby oprávněné jednat za právnickou osobu	15
3. 2. Osobní přítomnost právnické osoby u hlavního líčení	20
4. Procesní zastoupení právnické osoby v trestním řízení	24
4. 1. Zastoupení zmocněncem	25
4. 2. Zastoupení opatrovníkem	27
4. 2. 1. Obecně k zastoupení opatrovníkem	27
4. 2. 2. Postup při ustanovování opatrovníka	27
4. 2. 3. Odměna opatrovníka	29
4. 2. 4. Opravné prostředky proti usnesení o ustanovení opatrovníka	30
4. 2. 5. Zánik funkce opatrovníka	32
5. Právo na obhajobu	33
5. 1. Právo na spravedlivý proces a minimální práva obviněného	34
5. 2. Právo na obhajobu v Listině základních práv a svobod a trestním řádu	36
6. Počáteční vývoj judikatury k otázce volby obhájce či zmocněnce právnické osoby	41
7. Protiústavnost zásahu do práva na obhajobu	43
7. 1. Volba obhájce osobou v postavení svědka v téže věci	43
7. 2. Jednání za právnickou osobu osobou v postavení svědka v téže věci	44
7. 3. Volba zmocněnce či obhájce osobou v postavení obviněného v téže věci	45
8. Poznatky z činnosti státních zastupitelství (k 7. 5. 2019)	48
9. Analýza aktuální judikatury Ústavního soudu	51
9. 1. Analýza judikatury týkající se osob v postavení svědka v téže věci	51
9. 2. Analýza judikatury týkající se osob v postavení obviněného v téže věci	54
9. 2. 1. K vývoji judikatury a literatury	54
9. 2. 2. K postupu při volbě zmocněnce osobou v postavení obviněného	56
9. 2. 3. K důsledkům nálezu	58
9. 3. Výhledy do budoucna	61
Závěr	66
Seznam zkratk	69
Seznam použitých zdrojů	70

Seznam použité literatury	70
Časopisecké články	71
Seznam použitých internetových zdrojů	71
Seznam použitých právních předpisů	72
Seznam použité judikatury	73
Seznam ostatních zdrojů	74
Abstrakt	75
Abstract	76

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob má v České republice již více než 9letou tradici, avšak stále vyvolává velké množství otázek o možnostech aplikace jednotlivých klasických institutů trestního práva hmotného i procesního, základních zásad trestního řízení a práv osoby, proti níž se řízení vede, vůči osobám tolik specifickým a odlišným od osob fyzických.

Předmětem této diplomové práce, jak napovídá její název, je velmi úzce vymezené téma volby obhájce a zmocněnce právnické osoby v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu právnické osoby. Jedná se o úkon v trestním řízení, jehož provedení zajišťují pouze fyzické osoby, které jsou v takovém řízení oprávněny za právnickou osobu činit úkony. Zákonná úprava umožňuje, aby za právnickou osobu v trestním řízení vykonávala úkony některá z vymezených fyzických osob, která disponuje právy a povinnostmi právnické osoby, proti níž se řízení vede, a uplatňuje obhajobu právnické osoby. Absence či existence vztahu takové osoby k právnické osobě, její případný zájem na výsledku řízení však může výrazně ovlivnit průběh i výsledné rozhodnutí v trestním řízení proti právnické osobě, a to ať už v pozitivním, či negativním smyslu. Akceptace či vyloučení této osoby z úkonů za právnickou osobu orgánem činným v trestním řízení pro její neslučitelné procesní postavení nebo reálnou kolizi zájmů má zásadní význam pro uplatnění práva na materiální i formální obhajobu právnické osoby, pro dosažení účelu trestního řízení, a to jak ve smyslu náležitého objasnění skutku, zjištění pachatele a jeho spravedlivého potrestání, tak ve smyslu provedení řádného zákonného procesu.

Cílem této diplomové práce je poskytnout jejímu čtenáři komplexní a ucelený náhled na aktuální judikaturu Ústavního soudu k problematice volby obhájce a zmocněnce právnické osoby v trestním řízení a detailní analýza této judikatury. Své poznatky získané nejen analýzou judikatury, ale i studiem odborné a komentářové literatury bych ráda uplatnila v úvahách o možném dalším judikaturním vývoji a navrhla případná legislativní řešení nastalého právního stavu.

V první části této práce považuji za důležité popsat základy trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním řádu, a to pomocí jednotlivých stěžejních zásad, na kterých je založena, a shrnout obsah zákona, který ji zavedl.

Druhá až čtvrtá část se věnují rozlišení jednotlivých osob oprávněných činit za právnickou osobu v trestním řízení úkony, a to osoby oprávněné jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, zmocněnce, nebo opatrovníka, vymezení jejich postavení i rozsahu práv a povinností v trestním řízení.

Pátá část pojednává o právu na obhajobu, kde se nejdříve se zabývám charakteristikou práva na spravedlivý proces v jeho širokém pojetí, které ačkoliv není explicitně v Listině základních práv a svobod uvedeno, plní významnou funkci v judikatuře Ústavního soudu, který tento pojem používá, vykládá a chrání právo na spravedlivý proces jako právo základní zaručené ústavním pořádkem. Poté se již zaměřuji na právo na obhajobu tak, jak je zakotveno přímo v Listině základních práv a svobod a trestním řádu.

Šestá až devátá část by měly být dle mého záměru těžištěm této práce, kde se věnuji podrobnému rozboru relevantních nálezů Ústavního soudu a následně vyzdvihuji některé nejasnosti, které by dle mého názoru mohla judikatura Ústavního soudu při jejím výkladu a aplikaci vyvolávat za současného zohlednění použité odborné, komentářové literatury i zpráv o činnosti státních zastupitelství. Závěrem si dovoluji své poznatky uplatnit při zpracování návrhů případných legislativních řešení nastalého právního stavu a uvádím i své úvahy o dalším možném judikaturním posunu.

1. Trestní odpovědnost právnických osob a řízení proti nim

Trestní odpovědnost právnických osob je v českém právním řádu relativně novým fenoménem, zavedeným zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dále jen „topo“, který přinesl úpravu druhé samostatné větve trestní odpovědnosti v České republice¹, a to s účinností od 1. 1. 2012. Zakotvení tohoto institutu do českého právního řádu jednak reagovalo na sílící vliv, ekonomickou a společenskou moc právnických osob, zejména korporací, jednak bylo promítnutím závazků vyplývajících z mezinárodního práva zavést delikttní odpovědnost a sankcionování právnických osob, aby právnické osobě bylo možné uložit účinné, úměrné (přiměřené) a odrazující sankce².

Vztah zákona topo k obecným trestněprávním předpisům, a to k trestnímu zákoníku, trestnímu řádu i zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních je vyjádřen v ustanovení § 1 odst. 2 topo. Obecné trestněprávní předpisy se použijí, nestanoví-li zákon topo jinak a nevylučuje-li to povaha věci. Jedná se tedy o vztah speciality, přičemž obecné trestněprávní předpisy se použijí subsidiárně. Povaha věci je určována zejména povahou a závažností trestného činu, tedy významem dotčeného chráněného zájmu, mírou a formou zavinění, způsobem provedení činu, následkem trestného činu, přičemž v daném kontextu má nezanedbatelný význam povaha právnické osoby³. V souladu s ustanovením § 110 trestního zákoníku spadá zákon topo pod pojem trestní zákon a má spolu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže povahu vedlejšího trestního zákona.

V České republice byla při vytváření právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob zvolena koncepce pravé trestní odpovědnosti. Podmínky trestní odpovědnosti právnických osob i sankcionování upravují předpisy trestního práva, sankce v podobě trestů a ochranných opatření (s ohledem na dualismus trestních sankcí) jsou právnickým osobám ukládány v trestním řízení, v němž má právnická osoba postavení obviněného. Trestní odpovědnost právnické osoby je nezávislá na odpovědnosti fyzické osoby, zahájení trestního řízení proti právnické osobě nebrání, není-li zjištěna konkrétní fyzická osoba, která jednala v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby. Oproti tomu v systémech s nepravou trestní odpovědností

---

¹ Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3. Str. 27.

² Např. Úmluva OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze dne 17. 12. 1997 vyhlášená pod č. 25/2000 Sb. m. s. in Šámal, P., Dědič, J. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 1. Citováno dle: Beck-online, Obecně k trestní odpovědnosti právnických osob.

³ Fenyk, J. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Poceta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0, str. 93.

právníků osob jsou právníky osobám ukládány sankce v podobě určitých opatření (typu ochranného opatření nebo podobné sankce), odpovědnost právníky osoby je závislá na odpovědnosti osoby fyzické a případná možnost uložení sankce právníky osobě nastupuje až po odsouzení osoby fyzické⁴. V řízení o uložení takové sankce má právníky osoba postavení pouze zúčastněné osoby, nikoliv obviněné. Příkladem systému s nepravou trestní odpovědností právníky osob byla předchozí slovenská právní úprava trestní odpovědnosti právníky osob v obecném trestním zákoně⁵, která byla v roce 2016 nahrazena samostatným zákonem zavádějícím pravou trestní odpovědnost právníky osob⁶. Kromě těchto dvou koncepcí odpovědnosti právníky osob rozlišujeme také řešení odpovědnosti právníky osob čistě v oblasti správního práva, které se tradičně uplatňuje v německém právu. O možnosti postihu právníky osob v souladu s mezinárodními závazky (zavést účinné, přiměřené a odstrašující sankce) prostředky správního práva bylo uvažováno i v České republice, avšak jelikož by takové řešení vyžadovalo výrazné změny systému správního trestání, byla nakonec zvolena koncepce pravé trestní odpovědnosti právníky osob⁷.

Jelikož jsou právníky osoby fiktivními útvary, nemohou v rámci každodenního fungování jednat samostatně, a to ani protiprávně, ale pouze prostřednictvím fyzických osob. Trestní odpovědnost právníky osob je založena na modelu přičitatelnosti jednání určitých fyzických osob právníky osobě. Trestní odpovědnost právníky osob je tedy zavedena jako odvozená, přičemž se odvozuje od jednání osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 topo, jednala-li taková osoba v zájmu právníky osoby nebo v rámci její činnosti a je-li toto jednání právníky osobě přičitatelné podle ustanovení § 8 odst. 2 topo. Jednání osob vymezených v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až c) topo, které se také souhrnně označují jako „vedení“, je právníky osobě přičitatelné vždy, zatímco jednání zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení je právníky osobě přičitatelné pouze tehdy, je-li protiprávní čin spáchán takovou osobu v souvislosti s plněním jejích pracovních povinností (při plnění pracovních úkolů) a za splnění jedné z alternativních podmínek uvedených v ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) topo,

---

⁴ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3. Str. 379 - 380.

⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁶ Zákon č. 91/2016 Z. z., o trestnej zodpovednosti právníky osob a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷ Šámal, P., Dědič, J. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právníky osob. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 1. Citováno dle: Beck-online, Obecně k trestní odpovědnosti právníky osob.

jejichž účelem je vyloučit trestní odpovědnost právnické osoby za případný exces zaměstnance⁸.

Jednou ze základních zásad, na které je trestní právo hmotné založeno, je odpovědnost za zavinění. Na rozdíl od správní odpovědnosti právnických osob byla trestní odpovědnost právnických osob zakotvena jako odpovědnost subjektivní, kdy zavinění právnické osoby se dovozuje od zavinění fyzické osoby uvedené v § 8 odst. 1 topo, která se dopustila protiprávního činu v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti a jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné.

Novelou zákona topo byla zavedena i možnost právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti. Toto ustanovení však zpočátku vyvolávalo určité kontroverze. Ačkoliv zákon topo používá pojem zprostit se, který může vyvolávat dojem, že ambicí zákonodárce bylo zpřísnit právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob a zakotvit objektivní odpovědnost, komentářová a odborná literatura se shoduje na tom, že se jedná pouze o legislativní chybu⁹. Podle zmíněného ustanovení právnická osoba nebude trestně odpovědná za protiprávní čin spáchaný v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby osobou uvedenou v § 8 odst. 1 topo, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné, vynaložila-li veškeré úsilí, které po ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné, zabránila. V této souvislosti se také vedly diskuse o tom, zda zmíněným ustanovením dochází k přenesení důkazního břemene na právnickou osobu, avšak takový názor je v odborné a komentářové literatuře ojedinělý a většina autorů se shoduje, že neprokázání této skutečnosti právnickou osobou jí nelze klást k tíži, jelikož případná výjimka ze zásady materiální pravdy a zásady presumpce nevinny by musela vyplývat přímo z textu zákona, například z použití formulace „*pokud prokáže, že...*“¹⁰.

Odpovědnost právnické osoby je dle ustanovení § 9 odst. 3 topo nezávislá a souběžná s odpovědností fyzické osoby. Podmínky trestní odpovědnosti právnické i fyzické osoby se posuzují nezávisle a trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, je-li trestně odpovědná i fyzická osoba, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné. Trestní odpovědnost právnické

---

⁸ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 52.

⁹ Např. Šámal, P., Dědič, J. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 8. Citováno dle: Beck-online, k odstavci 5.

¹⁰ Pelc, V. in Jelínek, J. a kol.: *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. Str. 126.

osoby není odvislá od zjištění konkrétní fyzické osoby, která spáchala trestný čin přiřítelný právnické osobě, čímž zákon osamostatňuje trestní odpovědnost právnických osob¹¹.

Poslední významnou zásadou trestní odpovědnosti právnických osob je zásada přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. Jedná se o jeden z projevů zvláštní povahy subjektu trestní odpovědnosti právnických osob, který ji významně odlišuje od individuální odpovědnosti osob fyzických, jelikož u fyzických osob je zánik této osoby (smrt) vždy důvodem zániku trestní odpovědnosti, zatímco u právnických osob jejich trestní odpovědnost zánikem této osoby přechází na právního nástupce.

Hmotněprávní ustanovení zákona topo obsahují kromě podmínek trestní odpovědnosti, jak byly vymezeny výše, úpravu místní a osobní působnosti zákona topo, úpravu věcné působnosti zákona topo (pomocí výčtu trestných činů, jichž se právnická osoba dopustit nemůže), zvláštní úpravu důvodů zániku trestní odpovědnosti, podmínky pro ukládání trestů a ochranných opatření i jejich taxativní výčet a zvláštní úpravu zániku výkonu trestu a vzniku fikce neodsouzení.

Procesní část zákona topo upravuje jen dílčí otázky zohledňující specifika trestního řízení proti právnické osobě. Trestní řízení proti právnické osobě se vede ve stejných fázích (pravidelně jimi jsou: přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení, vykonávací řízení) a je založeno na stejných zásadách jako trestní řízení proti osobám fyzickým, přičemž po celou dobu takového řízení se při jednotlivých úkonech použije trestní řád, nestanoví-li zákon topo jinak nebo nevylučuje-li to povaha věci (k pojmu povaha věci odkazují na začátek 1. části). Povaha právnické osoby kupříkladu vylučuje použití některých zajišťovacích prostředků používaných vůči osobám fyzickým, jako jsou například vazba či zadržení, i když na důvod předstírné vazby je v zákoně topo navázáno uložení zvláštního zajišťovacího opatření podle ustanovení § 33 topo. V některých případech zákon topo výslovně vylučuje použití určitých ustanovení trestního řádu nebo jejich aplikaci omezuje, jako tomu činí v případě omezení rozsahu zásady zajištění práva na obhajobu vyloučením nutné obhajoby. Stručnost zákonodárce v procesních otázkách bývá negativně hodnocena, upozorňoval na ni ve svém prezidentském vetu i bývalý prezident republiky Václav Klaus¹². I po uplynutí více než 9 let od účinnosti zákona topo se stále objevují sporné otázky při výkladu a aplikaci jeho

---

¹¹ Šámal, P., Dědič, J. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 8. Citováno dle: Beck-online, k odst. 3.

¹² Klaus, V. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Tisková sdělení. 18. 11. 2011 in Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3. Str. 310.

jednotlivých ustanovení a zejména pak při aplikaci ustanovení trestního řádu, o čemž svědčí jak nejednotnost postupu orgánů činných v trestním řízení (v práci popsána na příkladu zpráv Nejvyššího státního zastupitelství), tak i rozvíjející se judikatura Ústavního soudu, která se vyznačuje postupnými změnami právních názorů v otázce ústavně konformního výkladu jednotlivých ustanovení zákona topo. V této práci se věnuji tématu volby obhájce a zmocněnce právnické osoby v trestním řízení osobami v neslučitelném procesním postavení, ačkoliv tím nepochybně nedochází k vyčerpání všech nejasností vznikajících v trestním řízení proti právnickým osobám. Tato otázka má však zásadní význam pro účinnost dalších úkonů právnické osoby v trestním řízení, uplatnění práva na obhajobu právnické osoby i pro náležité objasnění skutku, pro který se vede trestní stíhání, zjištění jeho pachatele a jeho spravedlivé potrestání.

2. Osoba oprávněná činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení

Jednání za právnickou osobu v trestním řízení je neodmyslitelně spjato s povahou právnické osoby jako právní konstrukce, umělého organizovaného útvaru, který sám nemá vůli ani není schopen ji samostatně navenek projevit a jedná prostřednictvím osob fyzických. Definici právnické osoby v trestním právu nenalezneme a je třeba ji hledat v občanském zákoníku, konkrétně v ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku, dle kterého je třeba na právnickou osobu nahlížet jako na organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Kdo je oprávněn činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení, předepisuje ustanovení § 34 topo. Toto uvádí jednak osoby oprávněné za právnickou osobu jednat v řízení před soudem podle občanského soudního řádu (dále jen „osř“), zmocněnce, případně opatrovníka. Fenyk zdůrazňuje, že pořadí, v jakém jsou jednotlivé osoby oprávněné činit v trestním řízení úkony uvedeny v zákoně topo, není nahodilé, ale vyjadřuje subsidiaritu volby zmocněnce, případně ustanovení opatrovníka k zastupování a obhajobě právnické osoby osobami uvedenými v ustanovení § 34 odst. 1 topo, které také označuje jako osoby obecně oprávněné¹³.

Tyto osoby pak činí v trestním řízení jednotlivé procesní úkony, při nichž vystupují jménem obviněné právnické osoby jako subjektu trestního řízení a v řízení před soudem (případně v přípravném řízení tam, kde rozhoduje soud) jako strany trestního řízení a uplatňují obhajobu právnické osoby. Procesními úkony rozumíme úkony, s jejichž provedením či neprovedením zákon spojuje určité právní účinky, tedy vznik, změnu nebo zánik procesních vztahů¹⁴. Procesní úkony můžeme rozlišit na procesní úkony orgánů činných v trestním řízení (policejního orgánu, státního zástupce či soudu), procesní úkony stran trestního řízení (zejména návrhy, žádosti a opravné prostředky) a případně jiných osob. Správné určení osoby oprávněné činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení má mimořádný význam pro provedení řádného zákonného procesu.

V trestním řízení proti právnické osobě je třeba zajistit, aby za právnickou osobu činila úkony současně pouze jedna fyzická osoba (tím však není dotčeno právo zvolit si obhájce a být zastupován navíc i obhájcem), přičemž z použití slova „současně“ někteří autoři komentářové literatury dovozují, že ačkoliv zákon vyžaduje, aby v daný okamžik za právnickou osobu

---

¹³ Fenyk, J. in Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-444-2. Str. 339.

¹⁴ Gřivna, T., Mandák, V. in Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0. Str. 261.

jednala pouze jedna osoba, není vyloučeno, aby za právnickou osobu vystupovala při každém jednotlivém úkonu trestního řízení jiná osoba, tedy není vyloučeno střídání těchto osob¹⁵.

Osoba oprávněná vykonávat za právnickou osobu úkony v trestním řízení má v tomto řízení stejná práva a povinnosti jako ten, proti němuž se vede trestní řízení, tedy disponuje právy a tíží ji povinnosti podezřelý, obviněný, obžalovaný nebo odsouzený právnické osoby. Do práv obviněného podle trestního řádu odborná literatura v různém pořadí zahrnuje zejména právo osobně se účastnit projednání věci před soudem, právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se obviněnému kladou za vinu, a důkazům o nich, právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě, právo vyhledat důkaz a se souhlasem předsedy senátu důkaz provést, právo činit návrhy, žádosti a podávat opravné prostředky, právo zvolit si obhájce a radit se s ním¹⁶. V rozsahu slučitelném s povahou věci se práva obviněného přiznávají i obžalovanému a odsouzenému. Práva obviněného nenáleží pouze podezřelý právnické osobě, tedy právnické osobě, proti které dosud nebylo zahájeno trestní stíhání, s výjimkou podezřelý právnické osoby, proti které se vede zkrácené přípravné řízení. Okruh práv podezřelý právnické osoby, není-li proti ní vedeno zkrácené přípravné řízení, není tak široký, jako je tomu u obviněného, jedná se zejména o právo na právní pomoc advokáta při podání vysvětlení, které však není vázáno pouze na osobu podezřelého a náleží i jiným osobám podávajícím vysvětlení¹⁷. Povinností právnické osoby, proti které se vede trestní řízení, která tíží osobu oprávněnou za právnickou osobu vykonávat úkony je například povinnost dostavit se na předvolání k výslechu nebo jinému úkonu trestního řízení upravená v § 36 odst. 1 topo.

Za právnickou osobu nesmí v trestním řízení vystupovat osoba, která je v neslučitelném procesním postavení svědka, poškozeného nebo obviněného v téže věci (blíže odkazují na kapitolu 3. 1. a judikaturu Ústavního soudu popsanou v části 7).

---

¹⁵ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 188.

¹⁶ Gřivna, T. in Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0. Str. 204. Obdobně Jelínek, J. in Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. Str. 234.

¹⁷ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 197.

3. Osoba oprávněná jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle osř

3. 1. Určení osoby oprávněné jednat za právnickou osobu

Jak již bylo zmíněno, zákon topu v ustanovení § 34 odst. 1 odkazuje na úpravu okruhu osob oprávněných jednat za právnickou osobu v občanském soudním řízení. Základní výčet těchto osob poskytuje ustanovení § 21 odst. 1 osř. V první řadě se jedná o statutární orgán (je-li individuální) či člena statutárního orgánu. Statutární orgán právnické osoby je vnitřní útvar, orgán právnické osoby oprávněný jednat za právnickou osobu ve všech záležitostech. Má-li právnická osoba kolektivní statutární orgán (například představenstvo či správní radu), jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu či pověřený člen. Je-li členem orgánu právnické osoby jiná právnická osoba, musí za ni v trestním řízení vždy jednat konkrétní fyzická osoba. K naplnění tohoto požadavku by měla přispět i novela ustanovení § 46 odst. 3 zákona o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „zok“), dle které je právnická osoba jako člen voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti nebo družstva vždy povinna zmocnit k zastupování v tomto orgánu jedinou fyzickou osobu, která se také zapisuje do obchodního rejstříku. Nezmocní-li právnická osoba jako člen voleného orgánu jiné právnické osoby v zákonem stanovené lhůtě konkrétní fyzickou osobu, má to za následek zánik její funkce. Z důvodové zprávy pak vyplývá, že účelem této novelizace je přispět k transparentnosti organizační struktury právnické osoby a umožnit dohledání fyzické osoby, která může být případně i volána k odpovědnosti, a to včetně odpovědnosti trestní¹⁸.

Za právnickou osobu může v řízení jednat i její zaměstnanec pověřený statutárním orgánem, vedoucí odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se daného závodu, nebo prokurista, je-li podle udělené prokury oprávněn zastupovat právnickou osobu samostatně. Uvedené osoby prokazují své oprávnění zejména výpisem z obchodního, spolkového nebo jiného rejstříku či dalším způsobem, pověřený zaměstnanec či pověřený člen statutárního orgánu prokazují své oprávnění jednat za právnickou osobu písemným pověřením uděleným statutárním orgánem (v tomto je statutární orgán nezastupitelný). Výčet osob oprávněných jednat za právnickou osobu v občanském soudním řádu je alternativní. Za právnickou osobu může současně jednat pouze jedna z osob uvedených v ustanovení § 21 odst. 1 osř a zároveň je třeba aplikovat i zvláštní ustanovení zákona topu, které stanovuje, že ze všech osob oprávněných činit za právnickou

---

¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 DZ. K bodům 33 až 38.

osobu v trestním řízení úkony (osoba oprávněná jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle osř, zmocněnec, opatrovník) může tak současně činit pouze jedna z nich.

Při zajištění účasti obviněné právnické osoby orgánem činným v trestním řízení je třeba rozlišovat mezi osobou oprávněnou činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení, jejíž úkony v trestním řízení je třeba považovat za úkony právnické osoby, a osobou, která protiprávně jednala v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby a jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné. Zatímco zavinění právnické osoby dovozujeme od zavinění osoby, jejíž protiprávní čin je právnické osobě přičitatelný, v trestním řízení za právnickou osobu jedná osoba oprávněná vykonávat úkony v trestním řízení. Distinkce těchto osob má význam například i pro použití odklonů v trestním řízení. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí dovedl možnost aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání i v řízení o přečinu právnické osoby, přičemž doznání dle Nejvyššího soudu činí fyzická osoba, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné, zatímco souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání vyslovuje osoba oprávněná činit za právnickou osobu v trestním řízení úkony¹⁹. S tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu se však někteří autoři komentářové literatury neztotožňují a označují takový postup za nesprávný²⁰.

Blíže nespecifikovaný odkaz na úpravu jednání za právnickou osobu v občanském soudním řízení vyvolává otázku, v jakém rozsahu lze použít v trestním řízení proti právnické osobě navazující odstavce ustanovení § 21 osř, případně i další jeho ustanovení, která vymezují okruh osob oprávněných jednat za právnickou osobu před soudem jinak či jej omezují (např. v případě likvidace právnické osoby podle zvláštního zákona nebo nucené správy). Důvodem těchto pochybností je dle Gřivny „*nejasný vztah některých ustanovení obou zákonů*“²¹. Jedná se zejména o vztah ustanovení § 21 odst. 4 osř a ustanovení § 34 odst. 4 topo.

Zatímco ustanovení § 21 odst. 4 osř uvádí jako důvod pro vyloučení osoby z jednání za právnickou osobu v občanském soudním řízení střet zájmů, ustanovení § 34 odst. 4 topo uvádí neslučitelnost procesního postavení obviněného, poškozeného nebo svědka v téže věci s postavením osoby vykonávající za právnickou osobu úkony v trestním řízení. Z důvodové

---

¹⁹ Č. 28/2015 Sb. rozh. tr. Shodně Venegoni a Růžička. Finanční analytický úřad. Trestní odpovědnost právnických osob. Školící manuál pro české orgány činné v trestním řízení. Bod 4. 10. 3. Dostupný na <http://www.cz10.cz/wp-content/uploads/2015/05/Škol%C3%ADc%C3%AD-manuál-pro-OČTZ-TOPO.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

²⁰ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 146.

²¹ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

zprávy k ustanovení § 34 odst. 4 topo vyplývá, že motivem pro přijetí zmíněného ustanovení je ochrana zájmů právnické osoby z důvodu předpokladu střetu zájmů osob v neslučitelném procesním postavení se zájmy právnické osoby²². V tomto kontextu je třeba zmínit, že Gřivna konzistentně upozorňoval na to, že mezi osobou, která je předvolána jako svědek v téže věci a právnickou osobou nemusí v každém jednotlivém případě faktický střet zájmů nastat, naproti tomu bude statutární orgán právnické osoby svědkem ve většině případů, čímž bude zároveň automaticky vyloučen ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení²³.

Jakkoliv tedy ustanovení § 34 odst. 4 topo sleduje stejný účel jako ustanovení § 21 odst. 4 osř, vzhledem k rozdílné dikci obou ustanovení bylo dle mého názoru úmyslem zákonodárce nad rámec možnosti aplikace ustanovení § 21 odst. 4 osř postavit najisto, že je-li osoba v určitém procesním postavení, střet zájmů se u ní presumuje. Souhlasím tedy s názorem komentářové literatury, že použití ostatních odstavců ustanovení § 21 osř či například ustanovení § 21b o jednání za základní či vyšší územní samosprávný celek není vyloučeno. Ostatně topo odkazuje na úpravu jednání za právnickou osobu v občanském soudním řízení, aniž by blíže specifikoval konkrétní ustanovení osř či jeho odstavce, přičemž vymezení osob oprávněných jednat za právnickou osobu není omezeno pouze na první odstavec ustanovení § 21 osř, ale zahrnuje i zvláštní případy v navazujících odstavcích (zavedení nucené správy, popřípadě likvidace právnické osoby) a ustanoveních, které se v souladu s tímto odkazem uplatní i v trestním řízení proti právnické osobě, nestanoví-li zákon topo výslovně jinak²⁴.

Je-li zjištěna neslučitelnost procesního postavení osoby jinak oprávněné činit úkony v trestním řízení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce by měl právnickou osobu vyzvat k určení jiné osoby, která bude za právnickou osobu vykonávat úkony v trestním řízení, a poskytnout jí k tomu lhůtu, zpravidla v délce 7 dnů. Lhůta k určení jiné osoby je lhůtou soudcovskou. Ačkoliv její délku stanovuje orgán činný v trestním řízení dle svého uvážení, šetření právu právnické osoby na obhajobu odpovídá poskytnutí lhůty přiměřené (tedy alespoň v délce zákonem uvedené) i případné prodloužení této lhůty, je-li to podle okolností případu

---

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 DZ. K § 34.

²³ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 4. Shodně Gřivna, T. Stanovisko Unie obhájců č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně ze dne 23. 03. 2017. Dostupné na <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnickych-osob-a-jednani-za-ne/> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

²⁴ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

třeba. Výzva by dle dikce zákona měla bezprostředně následovat po tom, co se osoba jinak oprávněná činit úkony v trestním řízení ocitne v určitém procesním postavení, například po doručení usnesení o zahájení trestního stíhání. Zohledníme-li však účel daného ustanovení, samotný střet zájmů nastává bezpochyby již před naplněním formálního předpokladu pro vyloučení osoby z úkonů za právnickou osobu. V této souvislosti může vzniknout otázka, zda úkony takové osoby učiněné v trestním řízení za právnickou osobu do okamžiku, kdy získá v řízení určité procesní postavení, je třeba považovat za neúčinné? Má-li právnická osoba jediného jednatele, proti němuž je trestní stíhání zahájeno později než vůči právnické osobě, a v mezidobí za právnickou osobu jednal právě tento jednatel, je otázkou, zda lze bez dalšího akceptovat například plnou moc v mezidobí udělenou zmocněnci či obhájci. Pokud bychom postupovali cestou jazykového výkladu ustanovení § 34 odst. 4 topo, vyloučit z vykonávání úkonů za právnickou osobu lze pouze osobu v postavení obviněného, tedy v souladu s trestním řádem osobu, které již bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání. Ovšem použijeme-li teleologický výklad daného ustanovení²⁵, nelze akceptovat žádné úkony učiněné osobou ve střetu zájmů od okamžiku, kdy u ní tento střet zájmů nastal.

Ve vztahu k úkonům osoby v postavení svědka Nejvyšší soud judikoval, že osoba v postavení svědka v téže věci nesmí činit za právnickou osobu žádné úkony teprve od okamžiku, kdy je tato osoba jako svědek předvolána²⁶. V této souvislosti lze zmínit, že výklad ustanovení o vyloučení osoby v postavení svědka z úkonů za právnickou osobu v trestním řízení Nejvyšším soudem je přísnější než výklad ustanovení trestního řádu o možnosti vyloučit obhájce z obhajoby obviněného, je-li obhájce v trestním řízení vyslechnut jako svědek. Ústavní soud totiž dovodil, že obhájce, který má být v řízení vyslechnut jako svědek, může být vyloučen z obhajoby teprve tehdy, kdy je jako svědek skutečně vyslechnut. K vyloučení obhájce tedy nepostačí pouhá možnost, že bude v budoucnu jako svědek vyslechnut ani předvolání obhájce jako svědka k výslechu²⁷.

Pokud jde o úkony osoby, proti které je později zahájeno trestní stíhání v téže věci, odborná literatura s odkazem na obdobný postup v civilním procesu zastává názor, že úkony osoby obviněné v téže věci učiněné za právnickou osobu před tím, než bylo vůči osobě jinak

---

²⁵ Důvodová zpráva k zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 DZ. K § 34.

²⁶ Č. 23/2016 Sb. rozh. tr., bod 25.

²⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1855/08 ze dne 13. 1. 2009.

oprávněné činit úkony v trestním řízení zahájeno trestní stíhání v téže věci, je třeba považovat za neúčinné, jelikož byly provedeny osobou ve střetu zájmů²⁸.

Ocitla-li se osoba jinak oprávněná činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení v neslučitelném procesním postavení a právnická osoba byla vyzvána k určení jiné osoby, může být sporné, co se rozumí určením jiné osoby. Z použitého slova určit by čistě jazykovým výkladem bylo možné dovodit, že se jedná o označení osoby, která k okamžiku, kdy je právnická osoba vyzývána, byla oprávněna jednat jménem právnické osoby, tedy některé z osob oprávněných podle ustanovení § 34 odst. 1 topo, nikoliv osoby, která byla po doručení výzvy jednáním za právnickou osobu pověřena nebo k takovému jednání zmocněna. Samotné zmocnění, tedy udělení plné moci, je totiž úkonem v řízení, přičemž osoba uvedená v ustanovení § 34 odst. 4 topo je ze všech úkonů v řízení vyloučena. Opačný názor zaujali v komentářové literatuře Fenyk, Smejkal, Bílá a tento názor se pak odrazil i v judikatuře Ústavního soudu jako ústavně konformní výklad ustanovení zákona topo, ovšem v pozměněné podobě uplatňované ve stanovených případech a navázané na splnění tam vymezených podmínek (podrobněji v části 7). Dle uvedených autorů komentářové literatury je i u statutárního orgánu obviněné právnické osoby vyloučeného z důvodu neslučitelného procesního postavení třeba připustit, aby pověřil některého ze zaměstnanců, udělil za právnickou osobu plnou moc zmocněnci, anebo takovou osobu určil až na výzvu předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce. Volba zmocněnce osobou vyloučenou z úkonů právnické osoby v trestním řízení má dle Fenyka, Smejkala, Bílé vždy přednost před ustanovením opatrovníka a jedná se o jiný úkon, než na které cílí ustanovení § 34 odst. 4 topo a z kterých je osoba v neslučitelném procesním postavení vyloučena²⁹.

Není-li právnické osobě na výzvu určena jiná osoba oprávněná za ni jednat v trestním řízení, nebo nemá-li právnická osoba osobu způsobilou činit úkony v trestním řízení, či právnické osobě nebo jejímu zmocněnci nelze doručovat písemnosti, je třeba právnické osobě ustanovit opatrovníka. O ustanovení opatrovníka rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení soudce. V zákoně chybí výslovná úprava, který orgán činný v trestním řízení podává soudu návrh na ustanovení opatrovníka, zda policejní orgán či státní zástupce. Ačkoliv výzvu

---

²⁸ Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - Problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3. Str. 324.

²⁹ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 190.

činí v přípravném řízení státní zástupce, dle Fenyka, Smejkal, Bílé může takový návrh podat i policejní orgán, a to analogicky jako při ustanovování obhájce obviněné fyzické osobě³⁰.

Spornou otázkou v praxi orgánů činných v trestním řízení bylo, zda lze právnické osobě, jejíž jediná osoba jinak oprávněná činit úkony v trestním řízení je v neslučitelném procesním postavení, ustanovit opatrovníka automaticky, nebo musí být před tím rovněž vyzvána k určení jiné osoby³¹. Souhlasím s názorem vyjádřeným v komentářové literatuře, že výzva k určení jiné osoby by měla zabránit průtahům v trestním řízení v důsledku ustanovení opatrovníka právnické osobě, která ve skutečnosti má jinou osobu oprávněnou činit úkony v trestním řízení. Povinnost právnickou osobu vyzvat má zajistit, aby se orgány činné v trestním řízení nespolehaly pouze na veřejně dostupné informace (z veřejných rejstříků, evidencí apod.), ale aby byly zjištěny všechny osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby v trestním řízení³².

Ústavní soud nejdříve zastával názor, že je-li jediná osoba oprávněná činit úkony v trestním řízení v postavení obviněného, poškozeného nebo svědka v téže věci a právnická osoba zjevně nemá jinou takovou osobu, je třeba právnické osobě ustanovit opatrovníka, aniž by bylo třeba ji před tím vyzývat podle § 34 odst. 4 věta druhá topo³³. Tento názor je však v současné době překonaný, jelikož Ústavní soud později judikoval, že výzvy není třeba pouze v případě, kdy právnická osoba nemá fyzicky žádnou osobu způsobilou činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení³⁴. Podrobněji bude o judikatuře Ústavního soudu k povaze výzvy k určení jiné osoby pojednáno v kapitole 7. 3.

3. 2. Osobní přítomnost právnické osoby u hlavního líčení

Právo obviněného osobně se účastnit projednání věci před soudem je jedním z předpokladů pro uplatnění dalších práv vyplývajících z práva na obhajobu, jako jsou právo vyjádřit se ke všem skutečnostem označeným v obžalobě, provedeným důkazům, právo vyhledat důkaz, navrhnout jeho provedení, případně ho se souhlasem předsedy senátu i provést.

---

³⁰ Tamtéž.

³¹ Nejvyšší státní zastupitelství, Zvláštní zpráva o poznacích z aplikace § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb., 4 NZN 604/2018, str. 26 - 27. Dostupná na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvlášt%C3%AD-zpráva-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-§-8-odst.-5-a-dalš%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-zákona-o-trestn%C3%AD-odpovědnosti-právnických-osob-a-ř%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

³² Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 189.

³³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2894/17 ze dne 7. 11. 2017.

³⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 44.

Přítomnost obžalovaného u hlavního líčení, které je těžištěm dokazování, je předpokladem pro zajištění kontradiktornosti trestního řízení, jež se v procesu dokazování projevuje v konfrontaci stran trestního řízení při navrhování, předkládání a provádění důkazů, kdy každý důkaz, o který soud opírá své rozhodnutí, musí být předložen stranám trestního řízení k diskusi³⁵. Skutečnost, že i právnická osoba je subjektem práva na obhajobu byla dovozena v judikatuře Ústavního soudu, která se opírala o přiznání práva na spravedlivý proces právnickým osobám Evropským soudem pro lidská práva³⁶.

Konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného představuje výjimku z pravidla a podmínky, za kterých lze hlavní líčení provést v nepřítomnosti obžalované fyzické osoby, stanovuje trestní řád taxativně v ustanovení § 202 trestního řádu. Ve vztahu k právnickým osobám obsahuje zákon mimo zvláštní ustanovení § 34 odst. 7 mimo o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalované právnické osoby, respektive osoby oprávněné za ni činit úkony. Při kumulativním naplnění podmínek stanovených těmito ustanoveními se dovozuje konkludentní vzdání se práva na projednání věci před soudem v osobní přítomnosti obžalovaného. Vztah obou ustanovení co do vymezení jednotlivých podmínek je nesporný (vztah speciality), oproti tomu pochybné je, zda lze v trestním řízení proti právnickým osobám aplikovat i výjimky z možnosti konat hlavní líčení v nepřítomnosti obžalované osoby v ustanovení § 202 odst. 4 a 5 trestního řádu. Většina z těchto výjimek je vázána striktně na osobu fyzickou (vazba, výkon trestu odnětí svobody), tedy je z povahy věci vyloučena v řízení proti právnickým osobám, jedinou výjimkou, která by přicházela v úvahu, je řízení o skutku, který vykazuje znaky skutkové podstaty trestného činu, za nějž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující 5 let. Lze si všimnout, že tyto výjimky jsou shodné s některými důvody nutné obhajoby, což je dáno jejich společným účelem, kterým je ochrana práv obviněného a posléze obžalovaného, kterému hrozí přísný trest, případně ochrana práv obviněného, u kterého je ohrožen neomezený výkon práva na obhajobu³⁷. Ačkoliv je v trestním řízení proti právnickým osobám nutná obhajoba vyloučena, stále se vedou úvahy o tom, zda některé důvody nutné obhajoby (od 1. 10. 2020 pouze typová závažnost trestného činu) nelze použít i v řízení proti právnickým osobám.

---

³⁵ Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6. Str. 148.

³⁶ Rozsudek Sociétés Stenuit v. Francie z 27. 2. 1992, A č. 232-A in Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6. Str. 94.

³⁷ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 7.

Komentářová literatura i judikatura Nejvyššího soudu se shodují, že ustanovení § 34 odst. 7 topo je speciální jak vůči ustanovení § 202 odst. 2 trestního řádu, tak i vůči odstavcům 4 a 5 tohoto ustanovení, v důsledku čehož jsou-li splněny podmínky vyjmenované v ustanovení § 34 odst. 7 topo, lze hlavní líčení provést v nepřítomnosti obžalované právnické osoby, aniž by z této možnosti byly přípustné jakékoliv výjimky³⁸.

V zájmu dodržení ustanovení o osobní přítomnosti obžalované právnické osoby v hlavním líčení je nezbytné náležitě objasnit, které osoby jsou oprávněné za právnickou osobu činit úkony v trestním řízení, ať už se jedná o osobu podle ustanovení § 34 odst. 1 topo, zmocněnce nebo ustanoveného opatrovníka. V nepřítomnosti těchto osob (tedy v nepřítomnosti obžalované právnické osoby) lze hlavní líčení konat pouze tehdy, nedostaví-li se osoba oprávněná činit úkony za právnickou osobu bez řádné omluvy, ačkoliv byla právnické osobě řádně doručena obžaloba, byla včas a řádně předvolána k hlavnímu líčení, bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160 trestního řádu) a právnická osoba byla poučena o právu prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Obžaloba se obviněné právnické osobě doručuje v souladu s trestním řádem do vlastních rukou. Má-li právnická osoba zmocněnce nebo ustanoveného opatrovníka, doručují se písemnosti pouze tomuto zmocněnci nebo opatrovníkovi, nestanoví-li trestní řád jinak. Pochybnosti může vyvolávat, zda mají být písemnosti určené do vlastních rukou doručeny přímo obviněné právnické osobě skrze osobu uvedenou v ustanovení § 34 odst. 1 topo, nebo zda mají být doručeny pouze zmocněnci nebo ustanovenému opatrovníkovi. Ačkoliv zmocněnec i opatrovník jednají v zastoupení právnické osoby, mají v trestním řízení proti právnické osobě stejná práva a povinnosti jako právnická osoba, proti níž se řízení vede, tudíž i jejich úkony je třeba považovat za úkony obviněné právnické osoby. Nejvyšší soud i Ústavní soud se ve své judikatuře již vyjádřily, že doručování do vlastních rukou nepředstavuje výjimku z pravidla zakotveného v topo a byl-li právnické osobě zvolen zmocněnec nebo ustanoven opatrovník, doručují se písemnosti doručované do vlastních rukou pouze zmocněnci nebo ustanovenému opatrovníkovi³⁹. Adresátem písemností, včetně obžaloby je však vždy obviněná právnická osoba. Má-li právnická osoba obhájce, předpokladem řádného doručení obžaloby je i její doručení obhájci.

---

³⁸ Č. 23/2016 Sb. rozh. tr., bod 37. Shodně Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 7.

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 176/2020 ze dne 28. 4. 2020, bod 16. Shodně Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2274/20 ze dne 06. 10. 2020.

Jednou z dalších podmínek konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalované právnické osoby je včasné a řádné předvolání právnické osoby k hlavnímu líčení. Podmínka včasnosti je splněna, je-li právnické osobě, respektive osobě za ni jednající v trestním řízení poskytnuta lhůta k přípravě obhajoby, a to v délce alespoň 5 pracovních dnů. Jazykovým výkladem ustanovení § 34 odst. 7 topo lze dovodit a shodně uvádí i někteří autoři komentářové literatury, že k hlavnímu líčenu se předvolává právnická osoba, nikoliv fyzická osoba oprávněná vykonávat úkony za právnickou osobu v trestním řízení, jelikož ta je pouhým reprezentantem vůle právnické osoby⁴⁰. Naproti tomu jiní autoři odborné literatury upozorňují na znění ustanovení § 36 odst. 1 topo, které mluví o předvolání osoby, která je oprávněna za právnickou osobu činit úkony a s jejím nedostavením se, ačkoliv byla řádně předvolána, spojuje možnost předvedení. Šetření práv nevinné osoby, která vykonává úkony za právnickou osobu v trestním řízení, by dle Jelínka odpovídalo, aby v předvolání byla označena přímo konkrétní fyzická osoba, která se má k úkonu dostavit a může být předvedena⁴¹.

---

⁴⁰ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odst. 7.

⁴¹ Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3. Str. 329.

4. Procesní zastoupení právnické osoby v trestním řízení

Od jednání osob oprávněných činit úkony za právnickou osobu podle ustanovení § 34 odst. 1 topo si dovoluji odlišit procesní zastoupení právnické osoby v trestním řízení. Rozlišení osob jednajících za právnickou osobu podle ustanovení § 34 odst. 1 topo a osob jednajících v zastoupení právnické osoby lze založit na skutečnosti, že zatímco osoba oprávněná za právnickou osobu činit úkony podle ustanovení § 34 odst. 1 topo je osobou pocházející přímo z vnitřní struktury právnické osoby (člen statutárního orgánu, pověřený zaměstnanec) s jasně definovaným vztahem k právnické osobě vyplývajícím z jejího zařazení, procesní zástupce (zmocněnec nebo opatrovník) je zpravidla jiná osoba pocházející vně právnické osoby, která je zmocněna nebo ustanovena pouze pro účely vykonávání úkonů za právnickou osobu v trestním řízení. Jsem si však vědoma, že současná občanskoprávní doktrína již nerozlišuje mezi jednáním jménem a zastoupením právnické osoby, jelikož občanský zákoník používá i ve vztahu k členům statutárního orgánu právnické osoby pojem zastupování⁴². Pro účely této práce jsem toto rozlišení použila pouze k demonstraci rozdílů mezi jednotlivými osobami oprávněnými činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení⁴³.

Na tomto místě si dovoluji znovu připomenout, že zejména Fenyk ve své literatuře opakovaně zdůrazňuje subsidiaritu zastoupení zmocněncem k zastoupení právnické osoby osobami obecně oprávněnými, stejně jako subsidiaritu ustanovení opatrovníka k volbě zmocněnce. Odkazuje zejména na pořadí, v jakém jsou tyto osoby uvedeny v zákoně topo a na schopnost těchto osob náležitě obhajovat právnickou osobu⁴⁴.

Právní důvody procesního zastoupení právnické osoby v trestním řízení můžeme rozlišit na udělení plné moci zmocněnci, nebo ustanovení opatrovníka předsedou senátu a v přípravném řízení soudcem při naplnění zákonem stanovených podmínek. Zatímco zastoupení zmocněncem označuje občanskoprávní doktrína jako zastoupení smluvní, pro zastoupení opatrovníkem se označení různá, v literatuře tedy můžeme nalézt označení zastoupení na základě zákona, zastoupení nedobrovolné⁴⁵ či zákonné zastoupení. Označení zákonné

---

⁴² § 164 odst. 1 občanského zákoníku, shodně Zoulík, F. in Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. Str. 282.

⁴³ Podobné rozlišení používá i aktuální komentářová literatura: Svoboda, K. in Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-828-3. K § 21. Citováno dle: Beck-online, Rozdíl mezi jednáním „za“ právnickou osobu (§ 21) a jejím zastupováním (§ 22 a násl.)

⁴⁴ Fenyk, J. in Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-444-2. Str. 339.

⁴⁵ Malý, J. *Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení*. Právní rozhledy 18/2020. Citováno dle: Beck-online.

zastoupení však není úplně přesné a výstižné, jelikož právním důvodem zastoupení tu není jen zákon, ale určitá další právní skutečnost⁴⁶, v kontextu této práce se jedná o zákon ve spojení s rozhodnutím předsedy senátu a v přípravném řízení soudce o ustanovení opatrovníka.

4. 1. Zastoupení zmocněncem

Právnícká osoba si může pro trestní řízení zvolit zmocněnce. V souladu s ustanovením § 34 odst. 2 topo se zmocnění prokazuje písemnou plnou mocí, plná moc však může být udělena i ústně do protokolu. Právnícká osoba může mít v řízení současně pouze jednoho zmocněnce a zároveň za ni může činit úkony v řízení současně pouze jedna osoba, ať už se jedná o osobu podle § 34 odst. 1 topo, zmocněnce, nebo opatrovníka.

Zmocněncem, respektive osobou oprávněnou činit úkony za právníckou osobu v trestním řízení, nemůže být osoba, která je v neslučitelném procesním postavení (obviněného, poškozeného nebo svědka) v téže věci. Lze se domnívat, že by osoba zmocněnce měla splňovat i požadavky kladené na osobu opatrovníka, tedy zmocněncem by neměla být osoba, která může mít přímý zájem na výsledku řízení, který by odůvodňoval, že tato osoba nebude řádně hájit zájmy právnícké osoby. Jiné požadavky na osobu zmocněnce zákon topo nestanoví. Zmocněncem může být i advokát, avšak v takovém případě je třeba rozlišovat mezi zmocněncem a obhájcem právnícké osoby. První zásadní rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že právnícká osoba může mít současně pouze jednoho zmocněnce, avšak v souladu s trestním řádem ve spojení s ustanovením § 1 odst. 2 topo může mít více obhájců (pluralita obhájců). Postavení zmocněnce a obhájce právnícké osoby se odlišuje ve vymezení práv a povinností těchto dvou osob. Zmocněnec má v trestním řízení proti právnícké osobě stejná práva a povinnosti jako právnícká osoba, proti níž se trestní řízení vede, zatímco rozsah práv a povinností obhájce se odvíjí od jeho poslání v trestním řízení, kterým je poskytnutí odborné právní pomoci obviněnému a využití všech prostředků a způsobů realizace práva na obhajobu obviněného. V určitém směru je rozsah práv obhájce užší, jelikož jeho úkony jsou zpravidla vázány na souhlas obviněného (s výjimkou zákonem stanovených případů, jako je omezení svéprávnosti obviněného, obhájce nemůže jednat proti vůli obviněného), zatímco některými oprávněními v přípravném řízení naopak disponuje pouze obhájce, nikoliv obviněný. Konkrétně má obhájce právo být přítomen při všech vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledky mohou být použity jako důkaz v řízení před soudem, již od zahájení trestního stíhání, zatímco

---

⁴⁶ Zuklínová, M. in Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. Str. 319.

úcast obviněného orgán činný v trestním řízení pouze může připustit. Ústavní soud také potvrdil, že advokát v postavení zmocněnce v trestním řízení proti právnické osobě není oprávněn podat dovolání, jelikož zákon vyžaduje, aby bylo dovolání podáno obhájcem, přičemž v tomto požadavku neshledal Ústavní soud porušení práva na soudní a jinou právní ochranu⁴⁷. Důvodová zpráva k zakotvení institutu dovolání uvádí, že vychází z principů, na kterých je vystaven tento mimořádný opravný prostředek v občanském soudním řízení⁴⁸. Účelem této úpravy je zajištění dostatečně kvalifikovaného podání, kterým se bude Nejvyšší soud zabývat⁴⁹. Proti zmíněnému usnesení Ústavního soudu lze navrhnout, že by se mohlo jednat o příliš formalistický striktní výklad ustanovení trestního řádu, který má za následek odepření práva na přístup k Nejvyššímu soudu, jelikož advokát jako takový, ať již v postavení zmocněnce, nebo obhájce, je osobou znalou práva, tudíž by i jeho podání mělo splňovat požadavky kladené na dostatečně kvalifikované dovolání. Ovšem zohledním-li zcela odlišné postavení obhájce a zmocněnce a rozsah jejich práv v trestním řízení, je třeba přisvědčit závěrům Ústavního soudu.

Jelikož zákon toho neupravuje zánik zmocnění, komentářová literatura dovozuje analogické použití úpravy v občanském zákoníku. Zmocnění tedy zaniká vykonáním právního jednání, na které bylo zastoupení omezeno, výpovědí plné moci zmocněncem nebo odvoláním plné moci zmocnitelem. Účinky odvolání nebo výpovědi nastanou až oznámením orgánu činnému v trestním řízení. Přejde-li v průběhu trestního řízení trestní odpovědnost právnické osoby na právního nástupce, pravděpodobně dojde se zánikem právnické osoby i k zániku plné moci, jelikož právní nástupnictví v řízení proti právnickým osobám má zejména hmotněprávní důsledky (přechod trestní odpovědnosti) a bylo by zkrácením práva na svobodnou volbu zmocněnce, pokud by právnímu nástupci byl zmocněnec takto přidělen⁵⁰.

---

⁴⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2527/18 ze dne 18. 12. 2018, bod 12.

⁴⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony (vydán pod č. 265/2001 Sb. v částce 102/2001 Sb. dne 31. 7. 2001), č. 265/2001 DZ. K bodu 183.

⁴⁹ Šámal, P. in Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. K § 265d. Citováno dle: Beck-online, k odst. 2.

⁵⁰ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, odstavci 2.

4. 2. Zastoupení opatrovníkem

4. 2. 1. Obecně k zastoupení opatrovníkem

Právnícké osobě lze ustanovit pro trestní řízení opatrovníka, avšak pouze z taxativně vyjmenovaných důvodů v zákoně topo. Těmito důvody jsou, že právnícká osoba si na výzvu předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce neurčila jinou osobu, která za ni bude činit v trestním řízení úkony než osobu v neslučitelném procesním postavení, nebo právnícká nemá osobu způsobilou za ni činit v řízení úkony, nebo právnícké osobě či jejímu zmocněnci prokazatelně nelze doručovat písemnosti. O ustanovení opatrovníka rozhoduje usnesením předseda senátu a v přípravném řízení soudce.

Ačkoliv je účelem ustanovení opatrovníka ochrana zájmů právnícké osoby, jedná se o mimořádný zásah do práva na materiální i formální obhajobu právnícké osoby, když právnícké osobě je jeho ustanovením znemožněno hájit se sama, prostředky podle vlastního rozhodnutí i zvolit si svobodně obhájce (blíže v části 7). Přitom zásah do práva zaručeného Listinou základních práv a svobod⁵¹ (dále jen „Listina“) je při úkonu trestního řízení možný jen v odůvodněných případech na základě zákona a v rozsahu nezbytném pro dosažení účelu trestního řízení. Důvody pro ustanovení opatrovníka je tedy třeba vykládat restriktivně a ustanovení opatrovníka připustit pouze tehdy, vyžaduje-li to účel trestního řízení a neexistuje-li jiné řešení (subsidiarita).

4. 2. 2. Postup při ustanovování opatrovníka

Při výběru osoby opatrovníka nesmí soud ustanovit osobu, jejíž zájem na výsledku řízení odůvodňuje obavu, že nebude náležitě hájit zájmy právnícké osoby v trestním řízení, stejně tak by neměla být ustanovena osoba, která má v trestním řízení v téže věci postavení obviněného, poškozeného nebo svědka. Opatrovníka lze ustanovit pouze s jeho souhlasem. Další úprava postupu při výběru osoby opatrovníka v zákoně topo chybí. Gřivna dovozuje, že v takovém případě je třeba i na trestní řízení proti právnícké osobě rozšířit závěry Ústavního soudu o povinnosti soudu, případně správního orgánu přednostně ustanovit opatrovníkem osobu blízkou nebo jinou vhodnou osobu schopnou skutečně reprezentovat zájmy účastníka řízení (jak vyplývá z ustanovení § 29 odst. 4 osř)⁵². V této souvislosti lze zmínit, že použití

---

⁵¹ Listina základních práv a svobod byla vyhlášena jako Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁵² Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2992/08-2 ze dne 19. 5. 2010, Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2966/09 ze dne 23. 2. 2010 in Gřivna, T. *Rekodifikace obchodního práva - pět let poté. Svazek II. - 1. Opatrovník právnícké osoby v trestním řízení*. Ze dne 01. 06. 2019. Citováno dle: ASPI.

pojmu osoba blízká ve vztazích mezi fyzickými a právníckými osobami, či mezi právníckými osobami navzájem bylo před přijetím nového občanského zákoníku předmětem sporu a názory na tuto otázku se v judikatuře rozcházely, nový občanský zákoník však postavil najisto, že ačkoliv právnícká osoba nemůže být osobou blízkou, obdobně se i na vztahy mezi právníckou osobou a fyzickou osobou v určitém poměru k právnícké osobě použijí ustanovení upravující převod majetku, zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými stanovená na ochranu třetích osob (§ 22 odst. 2 oz). Ačkoliv úprava ustanovování opatrovníka k těmto nepatří, je dle mého názoru třeba mezeru v právní úpravě ustanovování opatrovníka právnícké osobě v trestním řízení vyplnit pomocí analogie a ustanovení občanského soudního řádu v určité modifikované podobě vztáhnout i na trestní řízení proti právníckým osobám. V takovém případě je třeba opatrovníkem přednostně ustanovit osobu, která buď přímo pochází z právnícké osoby a má bezprostřední zkušenosti s každodenním fungováním právnícké osoby a jejím vnitřním prostředím (například člena kontrolního orgánu právnícké osoby nebo zaměstnance), nebo osobu v jiném poměru k právnícké osobě, v důsledku čehož u ní lze předpokládat, že bude náležitě hájit zájmy právnícké osoby, neboť újma, kterou by odsouzení právnícké osoby představovalo pro právníckou osobu, by se dotkla či postihla i tuto fyzickou osobu⁵³. Teprve nelze-li takovou osobu ustanovit, je možné přistoupit k ustanovení jiné osoby, která k obviněné právnícké osobě nemá žádný vztah. V těchto případech bude opatrovníkem ustanovován zejména advokát, když jiná osoba by pravděpodobně nebyla motivována k vyslovení souhlasu s jednáním za právníckou osobu v trestním řízení, jelikož odměňování takových osob zákon neupravuje⁵⁴.

Při ustanovování opatrovníkem advokáta může vzniknout otázka, zda lze analogicky použít postup při ustanovování obhájců fyzickým osobám ze seznamu advokátů, kteří souhlasí s výkonem obhajoby jako ustanovení obhájci. Gřivna v komentářové literatuře hodnotí takovou praxi orgánů činných v trestním řízení jako nesprávnou s ohledem na odlišnost funkce opatrovníka a obhájce⁵⁵. Opačný názor zastávají Kozák a Švecová, podle nichž vzhledem k obdobnému smyslu a účelu ustanovení opatrovníka právnícké osobě a obhájce fyzické osobě

---

⁵³ Gřivna, T. *Rekodifikace obchodního práva - pět let poté. Svazek II. - 1. Opatrovník právnícké osoby v trestním řízení*. Ze dne 01. 06. 2019. Citováno dle: ASPI.

⁵⁴ Kozák, V., Švecová, H. *Kritické zamyšlení nad odměňováním advokáta vykonávajícího funkci opatrovníka právnícké osoby v trestním řízení*. Právní rozhledy 13-14/2016, s. 502. Citováno dle: Beck-online.

⁵⁵ Gřivna, T. in Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právníckých osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. K § 34. Citováno dle: Beck-online, k odstavci 5.

je třeba v souladu se subsidiaritou trestního řádu aplikovat ustanovení trestního řádu o ustanovování obhájce ex officio i při ustanovování opatrovníků právnickým osobám⁵⁶.

4. 2. 3. Odměna opatrovníka

V aplikační praxi se jednotlivá státní zastupitelství setkávala s neochotou advokátů přijímat funkci opatrovníka obviněné právnické osoby v trestním řízení⁵⁷. Domnívám se, že jedním z důvodů této neochoty byla i právní úprava odměňování advokáta jako ustanoveného opatrovníka v trestním řízení proti právnické osobě v ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Odměna advokáta jako obhájce ustanoveného fyzické osobě se odvíjí od typové závažnosti trestného činu a tarifní hodnota, z které se odměna počítá, činí 5 000 - 50 000 Kč. Naproti tomu odměna opatrovníka ustanoveného obviněné právnické osobě v trestním řízení byla původně odvozena od tarifní hodnoty 1 000 Kč bez ohledu na další okolnosti případu.

Byť je postavení i rozsah práv a povinností ustanoveného opatrovníka právnické osoby a ustanoveného obhájce fyzické osoby odlišný, nelze bez dalšího vyloučit použití hlediska typové závažnosti trestného činu při výpočtu odměny ustanoveného opatrovníka právnické osoby. Ačkoliv v trestním řízení proti právnické osobě zákonodárce například při vyloučení nutné obhajoby odmítá aplikovat hledisko typové závažnosti trestného činu (pravděpodobně proto, že právnické osobě nelze uložit trest odnětí svobody), i v trestním řízení proti právnické osobě můžeme rozlišovat složitost věci a přísnost trestu, který právnické osobě hrozí, proto nelze paušálně uzavřít, že náročnost výkonu funkce opatrovníka bude v každé jednotlivé věci stejná. Tudiž by bylo vhodné, aby i odměna ustanoveného opatrovníka byla odstupňována analogicky, jako je tomu u ustanoveného obhájce⁵⁸.

Ústavní soud ve svém nálezu publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 43/2020 Sb. dovodil, že snížení odměny advokáta jako opatrovníka právnické osoby v trestním řízení je v rozporu s principem rovnosti v návaznosti na právo podnikat a získávat prostředky pro své

---

⁵⁶ Kozák, V. Švecová, H. *Kritické zamyšlení nad odměňováním advokáta vykonávajícího funkci opatrovníka právnické osoby v trestním řízení*. Právní rozhledy 13-14/2016, s. 502. Citováno dle: Beck-online.

⁵⁷ Nejvyšší státní zastupitelství, Zvláštní zpráva o poznacích z aplikace § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb., 4 NZN 604/2018, str. 30. Dostupná na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvlášt%C3%AD-zpráva-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-§-8-odst.-5-a-dalš%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-zákona-o-trestn%C3%AD-odpovědnosti-právníckých-osob-a-ř%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

⁵⁸ Kozák, V. Švecová, H. *Kritické zamyšlení nad odměňováním advokáta vykonávajícího funkci opatrovníka právnické osoby v trestním řízení*. Právní rozhledy 13-14/2016, s. 502. Citováno dle: Beck-online.

životní potřeby prací. V tomto nálezu Ústavní soud zaujal stanovisko, že podzákoným právním předpisem nastavené kritérium pro odlišné zacházení co do výše odměny spočívající v rozlišování advokátů poskytujících právní pomoc na základě smlouvy a advokátů poskytujících právní pomoc na základě rozhodnutí soudu nelze považovat za rozumné a objektivizované, jak to vyžaduje judikatura Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva. Právní úprava advokátního tarifu vycházela z jednoduchosti a menší finanční náročnosti zastupování osoby jako ustanovený opatrovník. Takové hledisko Ústavní soud nepovažoval za rozumné ani opodstatněné, jelikož na advokáty, ať už v postavení zvoleného obhájce, nebo ustanoveného opatrovníka, jsou zákonem o advokacii kladeny stejné požadavky (být pojištěn, dosáhnout určité kvalifikace) a proto toto ustanovení prováděcího právního předpisu ve vztahu k opatrovníkovi ustanovenému podle zákona topo zrušil. Zároveň Ústavní soud nevyloučil protiústavnost uvedeného ustanovení i v ostatních částech hypotézy právní normy⁵⁹. Tento nálezn je nepochybně třeba hodnotit pozitivně, jelikož je způsobilý zvýšit zájem advokátů o ustavení do funkce opatrovníka právnické osoby v trestním řízení a případně přispět ke zvýšení kvality právní pomoci poskytované opatrovníkem právnické osobě, připustíme-li vliv odměny na kvalitu právních služeb. S ohledem na to, že Ministerstvo spravedlnosti advokátní tarif dosud (k 01. 06. 2021) nijak novelizovalo, lze pouze předpokládat, že se odměna opatrovníka právnické osoby v trestním řízení bude do budoucna počítat jako odměna ustanoveného obhájce.

4. 2. 4. Opravné prostředky proti usnesení o ustanovení opatrovníka

Proti usnesení o ustanovení opatrovníka zákon topo nepřipouští žádný řádný opravný prostředek, tedy stížnost. Ustanovení opatrovníka je nepochybně zásahem do práva na obhajobu právnické osoby, zejména do jejího práva hájit se sama a prostředky podle vlastního rozhodnutí. V souladu s článkem 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁶⁰ (dále jen „Úmluva“) musí mít každý, jehož právo zaručené Úmluvou bylo porušeno, ve vnitrostátním právu účinné právní nástroje nápravy takového porušení, tedy nástroje způsobilé zabránit pokračování v porušování základního práva či odstranit negativní důsledky jeho porušení⁶¹. V tomto ohledu lze uvažovat o tom, zda nepředstavuje úprava trestního řádu a topo zkrácení

---

⁵⁹ Č. 43/2020 Sb., bod 14.

⁶⁰ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla vyhlášena jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

⁶¹ Klíma, K. in Jelínek, J. a kol.: *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5. Str. 34.

obviněné právnické osoby na jejím veřejném subjektivním právu zaručeném čl. 13 Úmluvy, když jediným opravným prostředkem proti usnesení o ustanovení opatrovníka, který zákon připouští, je stížnost pro porušení zákona, mimořádný opravný prostředek, jehož podání trestní řád svěřuje výlučně ministru spravedlnosti s tím, že obviněná právnická osoba mu může pouze dát podnět k jeho podání, se kterým není spojen právní nárok na zahájení řízení. Prostředkem obrany, jehož uplatnění je v dispozici osoby, do jejíhož práva na obhajobu bylo zasaženo, je ústavní stížnost, o které však rozhoduje Ústavní jako soudní orgán ochrany ústavnosti, který není součástí soustavy obecných soudů a opakovaně judikoval, že ani není pravidelnou přezkumnou instancí.

Nedostatečná úprava opravných prostředků proti usnesení o ustanovení opatrovníka vedla obviněné právnické osoby k často zoufalému hledání možností obrany proti zásahu do práva na obhajobu, například cestou správní žaloby proti nezákonnému zásahu, pokynu nebo donucení⁶².

V této souvislosti Gřivna ve Stanovisku Unie obhájců č. 2/2019 analyzoval, že mezi opatrovníkem poškozené či zúčastněné právnické osoby podle trestního řádu a opatrovníkem obviněné právnické osoby podle toho jsou činěny nedůvodné rozdíly. Odlišnosti mezi nimi lze spatřovat jak v jejich ustanovení (v přípravném řízení o ustanovení opatrovníka obviněné právnické osobě rozhoduje soudce, zatímco o ustanovení opatrovníka poškozené či zúčastněné právnické osobě rozhoduje státní zástupce), tak v možnosti obrany proti usnesení o jejich ustanovení (zatímco proti ustanovení opatrovníka poškozené či zúčastněné právnické osobě lze podat stížnost, toho takovou obranu neumožňuje)⁶³. Skutečnost, že o ustanovení opatrovníka obviněné právnické osobě rozhoduje i v přípravném řízení soudce, je dle mého názoru třeba hodnotit kladně, jelikož, jak již bylo zmíněno, jedná se o zásah do práva na obhajobu jako základního práva zaručeného Listinou, které je pod ochranou soudní moci a o zásahu do něj by tedy měl rozhodovat výlučně nezávislý a nestranný soud. Na druhou stranu absence stížnosti proti usnesení o ustanovení opatrovníka obviněné právnické osobě, je-li připuštěna proti usnesení o ustanovení opatrovníka poškozené či zúčastněné právnické osobě, je v rozporu s argumentem od menšího k většímu (a minori ad maius). Uplatnění takového argumentu lze podpořit tím, že ačkoliv jsou zúčastněná osoba i poškozený subjekty a v řízení před soudem stranami trestního řízení (§ 12 odst. 6 trestního řádu), trestní stíhání se vede proti obviněnému,

---

⁶² Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3437/17 ze dne 18. 9. 2018.

⁶³ Gřivna, T. Stanovisko Unie obhájců č. 2/2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení ze dne 16. 03. 2019. Dostupné na <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-c-2-2019-k-institutu-opatrovnika-pravnicke-osoby-v-trestnim-rizeni/> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

jemuž je vytýkán skutek, který je předmětem trestního řízení, a o jehož vině se v trestním řízení rozhoduje. Nad rámec uvedeného je to právě obviněný, komu Listina základních práv a svobod přiznává právo na obhajobu, do něhož se usnesením o ustanovení opatrovníka zasahuje, aniž by mu svěřila účinný opravný prostředek proti takovému usnesení. Zákonodárce byl pravděpodobně veden úvahou, že ochrana práva na obhajobu obviněné právnické osoby je dostatečně zajištěna tím, že i v přípravném řízení rozhoduje o zásahu do tohoto práva nezávislý a nestranný soudce. Dle mého názoru však obviněné právnické osoby nemají k dispozici žádný účinný procesní prostředek nápravy porušení jejich základního práva na obhajobu ustanovením opatrovníka, s výjimkou ústavní stížnosti, která však, jak bylo výše uvedeno, není pravidelným opravným prostředkem a má mimořádný charakter.

4. 2. 5. Zánik funkce opatrovníka

Zatímco volbu a aktivitu zmocněnce v trestním řízení ovlivňuje samotná právnická osoba, opatrovník je ustanoven soudem, proto právě soud odpovídá za to, že opatrovník bude řádně hájit práva a zájmy obviněné právnické osoby. Je-li tedy opatrovník nečinný, měl by být soudem své funkce zproštěn⁶⁴. Pro zproštění funkce opatrovníka zákon nepostanoví konkrétní formu ani důvody. Gřivna uvádí, že by analogicky jako v případě ustanoveného obhájce mělo dojít ke zrušení ustanovení opatrovníka předsedou senátu a v přípravném řízení soudcem⁶⁵.

Dalšími možnými důvody zániku funkce opatrovníka jsou především skončení trestního řízení, pro jehož účely byl opatrovník ustanoven, smrt opatrovníka či pominutí důvodu, pro který byl opatrovník ustanoven. Odpadne-li v průběhu trestního řízení důvod, pro který byl opatrovník ustanoven, například dojde-li ke změně v obsazení statutárního orgánu (pokud byl předchozí individuální statutární orgán či všichni členové kolektivního statutárního orgánu vyloučeni z činění úkonů za právnickou osobu v trestním řízení a právnická osoba neměla jinou osobu oprávněnou za ni vykonávat úkony), je třeba rozhodnout (stejně jako při nečinnosti opatrovníka) o zrušení ustanovení opatrovníka⁶⁶.

---

⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3576/17 ze dne 9. 10. 2018.

⁶⁵ Gřivna, T. *Rekodifikace obchodního práva - pět let poté. Svazek II. - 1. Opatrovník právnické osoby v trestním řízení* ze dne 01. 06. 2019. Citováno dle: ASPI.

⁶⁶ Gřivna, T. *Rekodifikace obchodního práva - pět let poté. Svazek II. - 1. Opatrovník právnické osoby v trestním řízení* ze dne 01. 06. 2019. Citováno dle: ASPI.

5. Právo na obhajobu

Právo na obhajobu je veřejné subjektivní právo, které patří mezi základní práva zakotvená na ústavní i mezinárodní úrovni. Na dodržování tohoto základního práva ze strany orgánů veřejné moci dohlíží na vnitrostátní úrovni Ústavní soud v řízení o ústavních stížnostech fyzických a právnických osob, na úrovni mezinárodní Evropský soud pro lidská práva či Výbor Spojených národů pro lidská práva. Nejvýznamnějšími mezinárodními smlouvami zaručujícími práva osob, proti nimž se vede trestní řízení, včetně práva na obhajobu, jsou Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁶⁷ (dále jen „Pakt“), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Tyto mezinárodní smlouvy řadí právo na obhajobu do široce pojatého práva na spravedlivý proces a jednotlivá dílčí práva vyplývající z práva na obhajobu uvádí jako minimální práva obviněného. Uvedené smlouvy jsou vyhlášenými smlouvami, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, jsou bezprostředně závazné pro orgány činné v trestním řízení a mají přednost před zákonem, je-li s takovou mezinárodní smlouvou v kolizi. Ačkoliv Listina základních práv a svobod pojem právo na spravedlivý proces explicitně neupravuje, ideově z Úmluvy vychází a zakotvuje ve své hlavě páté jednotlivé záruky práva na spravedlivý proces⁶⁸. Práva zakotvená v hlavě páté Listiny můžeme rozlišit na ta, která se uplatní v jakémkoliv řízení, práva vztahující se výlučně k soudnímu řízení a práva zvláštní pro trestní řízení (mezi nimi i právo na obhajobu). Ústavní soud pak ve své judikatuře používá, vykládá a poskytuje právu na spravedlivý proces ústavní ochranu, kdy vychází ze své ustálené judikatury, která řadí mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách (mimo jiné i Úmluvu a Pakt) do ústavního pořádku⁶⁹. Důsledkem této judikatury Ústavního soudu je, že jednotlivec může v řízení před Ústavním soudem namítat zásah do práva na spravedlivý proces garantovaného Úmluvou jako základního práva zaručeného ústavním pořádkem. Právo na obhajobu jako součást práva na spravedlivý proces v širším pojetí je v Listině zakotveno samostatně v hlavě páté Listiny o právu na soudní a jinou právní ochranu, aniž by ho bylo třeba číst a domáhat se ve spojení s jiným článkem Listiny⁷⁰.

---

⁶⁷ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl vyhlášen jako Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

⁶⁸ Fenyk, J. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 91.

⁶⁹ Nález č. 403/2002 Sb.

⁷⁰ Kopa, M. in Hussein, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. K čl. 36. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

Právo na obhajobu a právo na spravedlivý proces upravuje i Listina základních práv Evropské unie, která se stala závaznou nabytím platnosti Lisabonské smlouvy, která změnila znění článku 6 Smlouvy o Evropské unii a přiznala Listině základních práv Evropské unie stejnou právní sílu, jakou mají zakládací smlouvy. V dalších částech práce jí však není věnována pozornost, jelikož tento katalog lidských práv občanů Unie má specifickou povahu a vztahuje se pouze na činnost institucí, orgánů, úřadů a agentur Evropské unie a na členské státy pouze tehdy, provádějí-li právo Evropské unie⁷¹.

5. 1. Právo na spravedlivý proces a minimální práva obviněného

Právo na spravedlivý proces zaručuje čl. 6 Úmluvy a čl. 14 Paktu. Právo na spravedlivý proces lze vymezit jako doktrínu tvořenou různými atributy a elementy, kterou vykládá, dotvází a kultivuje Evropský soud pro lidská práva a ve vnitrostátním kontextu Ústavní soud České republiky⁷². Právo na spravedlivý proces náleží v řízení, ve kterém se rozhoduje o občanských právech nebo závazcích nebo oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění⁷³. Na úvod však považuji za důležité zmínit, že v této kapitole se zaměřuji na řízení o oprávněnosti „trestního obvinění“ ve smyslu Úmluvy a judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Souhrn jednotlivých atributů této doktríny představuje minimální standard ochrany práv osoby, proti níž se vede řízení, který musí smluvní státy Úmluvy a Paktu zajistit. Záměrně uvádím slovo „řízení“, jelikož působnost článku 6 Úmluvy se vztahuje nejen na řízení trestní podle vnitrostátního práva, ale Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře vytvořil vlastní test pro posouzení, zda se jedná o „trestní obvinění“ ve smyslu Úmluvy⁷⁴. Některé z elementů práva na spravedlivý proces jsou v Úmluvě uvedeny výslovně, jiné dovodil Evropský soud pro lidská práva, případně Ústavní soud. Jednotlivé záruky práva na spravedlivý proces můžeme rozlišit na záruky institucionální (zejména právo na přístup a projednání věci nezávislým a nestranným soudem s úplnou jurisdikční pravomocí, zřízeným zákonem) a procesní povahy (právo být osobně přítomen projednání věci před soudem, veřejnost takového jednání, rychlost řízení, rovnost zbraní, kontradiktornost trestního řízení, právo na dostatečné odůvodnění soudního rozhodnutí, presumpce nevinny či z ní vyplývající právo mlčet a neobviňovat sám

---

⁷¹ Čl. 51 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie. Shodně Fenyk, J., Provazník, J. in Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0. Str. 90.

⁷² Jirásek, J. in Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. Str. 46.

⁷³ Čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)

⁷⁴ Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6. Str. 103 - 104.

sebe). Článek 6 odst. 3 Úmluvy pak zakotvuje jednotlivá minimální práva obviněného, která jsou součástí práva na spravedlivý proces v širším pojetí. Mezi tato práva patří právo být seznámen s důvody a povahou obvinění (tedy právo na uvedení popisu skutku, pro který je obviněný stíhán, a právní kvalifikace tohoto skutku)⁷⁵, právo mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby, právo obhajovat se osobně nebo za pomoci zvoleného obhájce, případně právo na obhajobu bezplatnou, nemá-li obviněný prostředky na zaplacení obhájce a vyžadují-li si pomoc obhájce zájmy spravedlnosti, právo vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě, právo na bezplatnou pomoc tlumočnicka (pokud obviněný nerozumí jazyku, jímž se vede řízení, nebo jím nemluví).

Subjekty práva na spravedlivý proces ve smyslu Úmluvy jsou v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva jak osoby fyzické, tak osoby právnické⁷⁶, pokud vnitrostátní právo zná trestní odpovědnost právnických osob, případně i odpovědnost mimotrestní, jelikož Evropský soud pro lidská práva vykládá pojem trestní obvinění širěji a záruky zakotvené v článku 6 Úmluvy přiznává i v řízeních podle vnitrostátního práva mimotrestních. Pokud jde o způsob, jakým lze dovodit, že právo na spravedlivý proces náleží i právnickým osobám, Fenyk v této souvislosti vychází z článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, který výslovně přiznává právnickým osobám právo na ochranu vlastnictví, se kterým je spojeno i legitimní očekávání ochrany majetku (vlastnictví) právnické osoby. S legitimním očekáváním ochrany majetku v jakémkoli řízení spojuje očekávání právnické osoby jako účastníka takového řízení, že v její (trestní) věci bude postupováno v souladu se základními zásadami takového řízení, které tvoří jednotlivé atributy práva na spravedlivý proces⁷⁷.

Jednotlivé záruky práva na spravedlivý proces se v různé míře přiznávají osobě, proti níž se řízení vede, již v předsoudním stadiu řízení (přípravném řízení trestním) od okamžiku obvinění, které je v materiálním pojetí vykládáno jako sdělení, že je osobě vytýkáno, že spáchala skutek kvalifikovaný jako trestný čin⁷⁸.

---

⁷⁵ Fenyk, J., Provazník, J., Repík, B. in Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0. Str. 85.

⁷⁶ Rozsudek Sociétés Stenuit v. Francie z 27. 2. 1992, A č. 232-A in Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6. Str. 94. Shodně Fenyk, J. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 92.

⁷⁷ Fenyk, J. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 91 - 92.

⁷⁸ Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6. Str. 110.

Institucionalizovanou formou kontroly dodržování lidských práv a svobod zaručených Úmluvou a Protokoly k ní jednotlivými smluvními státy Úmluvy je kontrola Evropským soudem pro lidská práva. Tento má pravomoc rozhodovat o stížnostech jiných smluvních států či jednotlivců na porušení práv zaručených Úmluvou či Protokoly k ní ze strany smluvního státu a jeho rozhodnutí jsou pro daný stát právně závazná (přijetí opatření k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu pak přísluší Ústavnímu soudu). Podmínkou projednání stížnosti Evropským soudem pro lidská práva je však vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků a zachování lhůty 6 měsíců ode dne přijetí konečného rozhodnutí. Naproti tomu kontrola dodržování Paktu je zajištěna ze strany Výboru OSN pro lidská práva, jehož zjištění pro stát právně závazná nejsou⁷⁹.

5. 2. Právo na obhajobu v Listině základních práv a svobod a trestním řádu

Listina základních práv a svobod upravuje právo na obhajobu jako jedno ze speciálních práv pro trestní řízení vlastní obviněnému v článku 40 odst. 3 Listiny a do jeho rozsahu řadí právo na přípravu obhajoby, právo hájit se sám nebo prostřednictvím zvoleného obhájce (v případech nutné obhajoby umožňuje ustanovení obhájce, nevyužije-li obviněný práva volby) a v zákonem stanovených případech i právo na bezplatnou pomoc obhájce. Listina svěřuje toto právo obviněnému, aniž by specifikovala, zda náleží pouze osobě fyzické, přičemž díkce Listiny byla jedním z nástrojů, prostřednictvím kterých Ústavní soud dovodil, že i právnickým osobám lze přiznat právo na obhajobu, ačkoliv v době jejího přijímání nebylo možné o trestní odpovědnosti právnických osob hovořit⁸⁰.

Právo na obhajobu není právem absolutním a jeho omezení je zásadně přípustné, avšak meze tohoto práva lze stanovit pouze zákonem za podmínek stanovených Listinou (čl. 4 odst. 2 Listiny). Ústavní soud při posuzování ústavnosti zásahu do základního práva zaručeného Listinou používá test proporcionality, s výjimkou práv uvedených v čl. 41 Listiny, kterých se lze domáhat pouze v mezích zákonů provádějících ustanovení Listiny a u nichž Ústavní soud aplikuje test racionality. Test proporcionality se skládá ze tří kroků, v jejichž rámci Ústavní soud nejprve zkoumá, zda omezení základního práva sleduje legitimní cíl, zda je způsobilé tohoto cíle dosáhnout (kritérium vhodnosti), zda tohoto cíle nelze dosáhnout jiným

---

⁷⁹ Fenyk, J., Provazník, J., Repík, B. in Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0. Str. 58.

⁸⁰ N 137/90 SbNU 247, bod 12.

k základnímu právu šetrnějším způsobem (kritérium potřeby) a zda při zohlednění podstaty a smyslu základního práva převáží zájem na dosažení takového cíle (kritérium přiměřenosti)⁸¹.

Podmínky pro zásah do základního práva zaručeného Listinou při provádění úkonu trestního řízení jsou upraveny na zákonné úrovni trestním řádem, dle kterého lze takový zásah připustit jen v odůvodněných případech na základě zákona a je-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení. Dosažení účelu trestního řízení by však v právním státě nemělo být nadřazeno provedení řádného zákonného procesu⁸². V návaznosti na uvedené autoři komentářové literatury dovozují, že účelem trestního řízení je třeba rozumět nejen náležité objasnění skutku, zjištění jeho pachatele a jeho spravedlivé potrestání podle zákona, ale i provedení „fair“ procesu⁸³. Podmínky zásahu do základního práva v trestním řízení, označované také jako zásada zdrženlivosti či přiměřenosti, jsou systematicky zařazeny do ustanovení § 2 trestního řádu upravujícího základní zásady trestního řízení. Tyto lze vymezit jako vůdčí právní ideje, na kterých je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jednotlivých orgánů činných v trestním řízení⁸⁴. Zákon topo sice úpravu obdobnou úpravě základních zásad v trestním řádu neobsahuje, avšak s ohledem na subsidiaritu trestního řádu se tyto zásady použijí i v trestním řízení proti právnickým osobám v rozsahu slučitelném s povahou věci (zejména povahou právnické osoby), nevylučuje-li či neomezuje-li jejich použití zákon topo (jako tomu činí v případě nutné obhajoby). Jednou ze základních zásad trestního řízení je i zásada zajištění práva na obhajobu. Trestní řád přiznává právo na obhajobu nikoliv pouze obviněnému, jako tomu činí Listina, ale osobě, proti níž se vede trestní řízení, kterou je podle stadia trestního řízení podezřelý, obviněný, obžalovaný či odsouzený.

Zásada zajištění práva na obhajobu zahrnuje obhajobu materiální (právo osobní obhajoby, právo hájit se sám, prostředky podle vlastního rozhodnutí), obhajobu formální (právo zvolit si obhájce a radit se s ním) a právo požadovat náležitý postup orgánů činných v trestním řízení směřující k vyjasnění všech okolností svědčících ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede, a provedení potřebných důkazů z úřední povinnosti⁸⁵.

Ačkoliv při aplikaci základních zásad trestního řízení se vytváří určitý prostor pro uvážení, zda jsou slučitelné s povahou právnické osoby, skutečnost, že právnické osobě náleží

---

⁸¹ Poprvé tento test Ústavní soud použil v nálezu č. 214/1994 Sb.

⁸² Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 16/02 ze dne 28. 3. 2002.

⁸³ Šámal, P. in Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. K § 1. Citováno dle Beck-online, k odst. 1.

⁸⁴ Jelínek, J. in Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. Str. 121.

⁸⁵ Jelínek, J. in Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. Str. 176.

právo na obhajobu, zákonodárce výslovně vtělil do ustanovení § 35 odst. 1 topo, kde zdůraznil, že právo na obhajobu právnické osoby není dotčeno vymezením osob oprávněných činit úkony v trestním řízení v ustanovení § 34 topo. V souvislosti se zmíněným ustanovením § 35 topo Pelc a Tejnská upozorňují na to, že se jeví jako atypické, aby zákonodárce výslovně neupravil, které osoby jsou oprávněny zvolit právnické osobě právního zástupce (obhájce)⁸⁶, když právo na obhajobu představuje jedno ze základních práv s nezastupitelným významem pro provedení řádného zákonného procesu a v otázce volby právního zástupce právnické osoby mohou s ohledem na absenci výslovné úpravy a povahu právnické osoby vznikat praktické obtíže.

Následující odstavce ustanovení § 35 topo představuje omezení práva právnické osoby na obhajobu, když vylučuje použití ustanovení o nutné obhajobě v trestním řízení proti právnickým osobám. Důvodová zpráva uvádí jako jediný důvod vyloučení nutné obhajoby její vymezení pouze ve vztahu k právům fyzické osoby a odkazuje na zahraniční právní úpravy⁸⁷.

Většina důvodů nutné obhajoby u právnických osob s ohledem na jejich povahu skutečně nepřichází v úvahu (vazba, výkon trestu odnětí svobody), naproti tomu typovou závažnost trestného činu dle mého názoru nelze paušálně vyloučit s odkazem na povahu právnické osoby a nemožnost uložit právnické osobě trest odnětí svobody, když na typovou závažnost trestného činu je v trestním řízení proti právnickým osobám vázáno uložení trestu propadnutí majetku nebo určení věcné příslušnosti okresního či krajského soudu k projednání věci v prvním stupni a i v trestním řízení proti právnické osobě lze rozlišovat složitost věci a přísnost trestu, který právnické osobě hrozí. Novelizací trestního řádu účinnou od 1. 10. 2020 byl zrušen důvod nutné obhajoby sjednávání dohody o vině a trestu, jehož aplikace v zásadě přicházela v úvahu i u právnických osob, když aplikaci institutu dohody o vině a trestu v trestním řízení proti právnickým osobám připouští komentářová literatura⁸⁸.

Povinnost obviněného strpět obhájce v případech nutné obhajoby tvoří dle Ústavního soudu negativní složku práva na obhajobu⁸⁹. Smyslem tohoto institutu je poskytnout obviněné osobě dostatečně kvalifikovanou osobu i proti její vůli v případech, kdy existuje nebezpečí, že nebude schopna právo na obhajobu sama řádně vykonávat⁹⁰. Vyloučením nutné obhajoby je

---

⁸⁶ Pelc, V., Tejnská, K. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 268.

⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 DZ. K § 35.

⁸⁸ Říha, J. in Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. K § 175a. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 22/10 ze dne 7. 4. 2010, bod 20.

⁹⁰ Novák in Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. K čl. 40. Citováno dle: Beck-online, k odst. 3.

sice právnické osobě v plném rozsahu umožněno hájit se sama, prostředky podle vlastních rozhodnutí, avšak je otázkou, zda tím nemůže být právnická osoba na svých právech zkrácena. Zejména řízení o zvlášť složitém skutku vyžaduje, aby při výběru taktiky a strategie obhajoby právnické osoby byla osobě oprávněně činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení poskytována právní pomoc dostatečně erudovanou osobou. Nad rámec uvedeného má obhájce v přípravném řízení v určitém směru širší možnost účastnit se vyšetřovacích úkonů než obviněný, jehož účast může orgán činný v trestním řízení připustit.

Ačkoliv se na trestní řízení proti právnické osobě nepoužijí ustanovení o nutné obhajobě, topo nevyklučuje právo obviněné právnické osoby na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Právo nemajetné právnické osoby na bezplatnou právní pomoc obhájce vyplývá z čl. 40 odst. 3 Listiny či článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, podmínky přiznání nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu upravuje trestní řád. Tudíž i v trestním řízení proti právnické osobě může figurovat ustanovený obhájce, a to je-li ustanoven předsedou senátu a v přípravném řízení soudcem na žádost obviněného na podkladě pravomocného rozhodnutí o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu.

Právní doktrína dále upozorňuje na nepřesné označení ustanovení § 35 topo slovem „obhájce“, které sice pokrývá pouze formální obhajobu, avšak vlastní znění odstavce 1 mluví o právu na obhajobu v celé jeho šíři. Skutečnost, že úmyslem zákonodárce bylo právnické osobě přiznat i právo na osobní obhajobu (obhajobu materiální) dle mého názoru potvrzuje například zvláštní úprava podmínek, při jejichž kumulativním naplnění lze připustit konání hlavního líčení bez osobní přítomnosti obžalované právnické osoby, respektive osoby oprávněné vykonávat úkony za právnickou osobu v trestním řízení, v ustanovení § 34 odst. 7 topo, když právo být osobně přítomen projednání věci před soudem patří mezi elementy práva na materiální obhajobu a zároveň je nezbytným předpokladem pro uplatnění dalších práv vyplývajících z práva na materiální obhajobu, zejména práva vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se obviněnému kladou za vinu, a důkazům o nich, či práva uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě. Dále lze tento závěr podpořit i tím, že právo osobní obhajoby patří mezi minimální práva obviněného zaručená Úmluvou a základní právo zaručené ústavním pořádkem, které nemůže být na zákonné úrovni negováno, zohledníme-li, že povaha právnické osoby aplikaci tohoto práva nevyklučuje.

Právo na formální obhajobu je v trestním řádu provedeno právem zvolit si obhájce, obhájcem může být pouze advokát zapsaný v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Obhájcem nemůže být advokát, který má v téže věci postavení obviněného, svědka,

zúčastněné osoby, či advokát, který v trestním řízení vypovídá jako svědek⁹¹, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník. Obhájce je v trestním řízení proti právnické osobě zástupcem obviněné právnické osoby, který ji zastupuje vedle, nikoliv namísto osoby oprávněné činit v trestním řízení úkony za právnickou osobu. Právnická osoba, proti níž se řízení vede, může mít současně pouze jednu osobou oprávněnou vykonávat úkony, avšak toto nevyklučuje možnost zvolit si více obhájců (pluralita obhájců). Obhájce by měl v souladu s ustanovením § 41 odst. 1 trestního řádu obviněnému poskytovat potřebnou právní pomoc, využívat všech způsobů a prostředků obhajoby k objasnění všech skutečností, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují i přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Činnost obhájce by však vždy měla sledovat prospěch obviněného⁹².

---

⁹¹ V této souvislosti Ústavní soud dovodil, že vyloučit obhájce z obhajoby lze pouze tehdy, pokud byl jako svědek vyslechnut. Nepostačí tedy pouhá možnost, že bude v trestním řízení vyslechnut, nebo předvolání obhájce jako svědka. Blíže odkazují na Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1855/08 ze dne 13. 1. 2009.

⁹² Jelínek, J. in Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. Str. 246.

6. Počáteční vývoj judikatury k otázce volby obhájce či zmocněnce právnické osoby

K Ústavnímu soudu byly podávány ústavní stížnosti, které směřovaly proti usnesení o ustanovení opatrovníka, nebo usnesení o zamítnutí stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání jako podané osobou neoprávněnou. Tyto ústavní stížnosti stěžovatelky (právnické osoby) odůvodňovaly porušením práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces v důsledku ustanovení opatrovníka právnické osobě a znemožnění volby obhájce osobou jinak oprávněnou činit úkony v trestním řízení za právnickou osobu v konkrétním případě vyloučenou pro postavení svědka či obviněného. Stěžovatelky dále namítaly, že úprava topo neobsahuje žádnou možnost obrany ve formě řádného opravného prostředku proti usnesení o ustanovení opatrovníka a že postup orgánů činných v trestním řízení, které ve většině případů předvolávají všechny členy statutárního orgánu právnické osoby jako svědky, je účelový a je veden snahou zbavit se nepohodlného obhájce zvoleného osobou v neslučitelném procesním postavení. Orgány činné v trestním řízení navíc ustanovovaly právnickým osobám opatrovníka automaticky, jakmile právnická osoba zřejmě neměla jinou osobu oprávněnou činit v trestním řízení úkony než osobu v neslučitelném procesním postavení, aniž by je před tím vyzývaly podle ustanovení § 34 odst. 4 věta druhá topo. V konkrétním případě stěžovatelka namítala, že její statutární orgán byl vyloučen z volby obhájce s odůvodněním, že „zřejmě“ bude v řízení vystupovat v postavení svědka, ačkoliv doposud jako svědek nebyl předvolán⁹³. Ústavní soud však v tomto a mnohých dalších případech neshledal porušení práva na obhajobu, jakkoliv již před tímto rozhodnutím Ústavního soudu Nejvyšší soud judikoval, že svědek může být vyloučen z úkonů za právnickou osobu teprve tehdy, kdy je jako svědek předvolán⁹⁴.

Ústavní soud dlouhodobě zaujímal zdrženlivý, restriktivní přístup k zásahům do postupu orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení v otázce volby obhájce a zmocněnce právnické osoby osobami v neslučitelném procesním postavení. Ústavní soud vycházel ze své dřívější judikatury, dle které je zásah do rozhodování orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení přípustný pouze v mimořádných situacích⁹⁵, kdy jde o zjevné porušení kogentních ustanovení podústavního práva, postup orgánů činných v trestním řízení vykazuje znaky svévole a vymyká se ústavnímu, resp. zákonnému procesněprávnímu rámci⁹⁶ a tato pochybení nelze v soustavě orgánů činných v trestním řízení nijak odstranit v navazujícím

⁹³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2805/17 ze dne 26. 9. 2017, bod 3.

⁹⁴ Č. 23/2016 Sb. rozh. tr., bod 25.

⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 554/03 ze dne 5. 2. 2004.

⁹⁶ Též např. Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2520/16 ze dne 21. 2. 2017, bod 6.

řízení. Ústavní soud neshledal v postupu orgánů činných v trestním řízení, které striktně dodržovaly zákonnou úpravou, znaky svévole ani protiústavnosti. Případné námitky, že opatrovník vykonává svou funkci pouze formálně, odmítal s odůvodněním, že za řádnou ochranu práv a zájmů právnické osoby opatrovníkem odpovídá soud, který jej ustanovil a který jej může v případě nečinnosti zprostit funkce⁹⁷. Vyloučil také účelovost postupu orgánů činných v trestním řízení, které dle Ústavního soudu pouze dodržovaly procesněprávní normy zákona, aniž by se zabýval samotnou legitimitou, vhodností těchto právních norem a možnostmi jejich výkladu. Konečně odkázal na to, že případné pochybení orgánů činných v trestním řízení lze odstranit v navazujícím řízení a že trestní předpisy poskytují právnickým osobám dostatečné záruky, které mají bránit zkrácení právnických osob na jejich právu na obhajobu.

---

⁹⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3576/17 ze dne 9. 10. 2018.

7. Protiústavnost zásahu do práva na obhajobu

7. 1. Volba obhájce osobou v postavení svědka v téže věci

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala porušení jejího práva na formální obhajobu v důsledku postupu orgánů činných v trestním řízení spočívajícího v odmítnutí plné moci udělené obhájci stěžovatelkou prostřednictvím osoby jinak oprávněné činit úkony v trestním řízení, která měla být v řízení vyslechnuta jako svědek. Ačkoliv se jednalo o ústavní stížnost obsahově obdobnou těm, které Ústavní soud v minulosti odmítal jako zjevně neopodstatněné, v daném případě se Ústavní soud věnoval této problematice podrobněji, a to zejména vzhledem k vývoji odborné a komentářové literatury a problémům se setrvalou praxí. Ústavní soud nemusel překonávat svou předchozí judikaturu stanoviskem pléna, jelikož není vázán svými názory vyjádřenými v usneseních.

Nejdříve si však musel Ústavní soud vyřešit otázku, zda právnická osoba je subjektem práva na obhajobu. Ústavní soud zopakoval, že již dříve přiznal právnickým osobám právo na spravedlivý proces. Ačkoliv se jednalo o rozhodnutí Ústavního soudu ve věci správního trestání, Ústavní soud je označil za trestní věc z hlediska ústavněprávního, jelikož použil stejná kritéria, ze kterých vychází pro účely posouzení, zda jde o „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 Úmluvy, Evropský soud pro lidská práva. Vzhledem k tomu, že právo na obhajobu je součástí práva na spravedlivý proces a Ústavní soud neshledal důvod, který by vylučoval přiznání tohoto práva i právnickým osobám, vycházel z toho, že právo na obhajobu náleží i právnickým osobám. Svůj závěr podpořil i zněním Listiny, která používá pojem obviněný, aniž by rozlišovala mezi osobami fyzickými a právnickými.

S ohledem na to, že právo na obhajobu je mimořádně významným základním právem obviněného, omezení tohoto práva je sice přípustné (nejedná se o právo absolutní), ale každé takové omezení musí obstát v testu proporcionality. Právnická osoba může své právo na obhajobu realizovat pouze prostřednictvím osob oprávněných za ni vykonávat v řízení úkony. Vyloučení osob podle § 34 odst. 1 topo ze všech úkonů, včetně svobodné volby obhájce představuje nepochybně zásah do práva na obhajobu. Ústavní soud však ještě před podrobením tohoto zásahu testu proporcionality došel k závěru, že pro jeho aplikaci nejsou splněny podmínky, jelikož tento zásah nesleduje žádný legitimní cíl. I když důvodová zpráva uvádí jako důvod pro vyloučení osob jinak oprávněných činit úkony jménem právnické osoby střet zájmů právnické osoby a osoby v neslučitelném procesním postavení, dle Ústavního soudu zájmy takové osoby v postavení svědka v téže věci, nikoliv v postavení poškozeného nebo obviněného, nebudou kolidovat se zájmy právnické osoby. Ústavní soud se ze všech složek

práva na obhajobu zaměřil pouze na právo na formální obhajobu a s ohledem na shora uvedené shledal v postupu orgánů činných v trestním řízení v souladu s jazykovým výkladem zákona topo porušení práva na svobodnou volbu obhájce, aniž by konstatoval protiústavnost ustanovení § 34 odst. 4 topo jako takového. Řešením posuzované situace je dle Ústavního soudu použití metody teleologické redukce při výkladu ustanovení § 34 odst. 4 topo. Tato metoda předpokládá uplatnění výjimky z široce pojatého pravidla, na kterou sice dopadá znění zmíněného ustanovení, ale nikoliv jeho smysl a účel. Takovou výjimkou je možnost zvolit obviněné právnické osobě obhájce osobou jinak oprávněnou činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení, která má v téže věci postavení svědka. Právu osoby v postavení svědka v téže věci zvolit právnické osobě obhájce odpovídá i povinnost opatrovníka této volby se zdržet, je-li ustanoven pouze z důvodu, že právnická osoba nemá osobu způsobilou činit úkony v trestním řízení, jelikož jediná taková osoba má v trestním řízení proti právnické osobě postavení svědka. Ústavní soud konstatoval porušení práva stěžovatelky na svobodnou volbu obhájce postupem orgánů činných v trestním řízení, které neakceptovaly plnou moc obhájce zvoleného osobou jinak oprávněnou činit úkony za právnickou osobu v postavení svědka a zakázal jim pokračovat v dalším porušování jejího práva na obhajobu.

7. 2. Jednání za právnickou osobu osobou v postavení svědka v téže věci

Na shora uvedený nálezná navázal Ústavní soud i v nálezu sp. zn. I. ÚS 2436/18 ze dne 20. 11. 2018 (N 188/91 SbNU 323). V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala, že postupem orgánů činných v trestním řízení, které stěžovatelce ustanovily opatrovníka, bylo porušeno její právo na formální i materiální obhajobu a domáhala se ochrany před tímto postupem. V projednávané věci byl předseda statutárního orgánu (představenstva) stěžovatelky trestně stíhán a ostatní členové představenstva měli být v řízení vyslechnuti jako svědci. Stěžovatelka prostřednictvím svého statutárního orgánu pověřila k vykonávání úkonů v trestním řízení zaměstnance, avšak orgány činné v trestním řízení toto pověření neakceptovaly a soud ustanovil stěžovatelce opatrovníka s odůvodněním, že právnická osoba nemá osobu způsobilou činit v řízení úkony. Ústavní soud vycházel z nosných důvodů výše uvedeného nálezu, nad rámec tohoto nálezu však konstatoval porušení práva na obhajobu právnické osoby ustanovením opatrovníka (nikoliv tedy pouze znemožněním volby obhájce) a zrušil usnesení o ustanovení opatrovníka s tím, že pro jeho ustanovení neshledal důvod, jelikož existovaly osoby oprávněné činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení, a to ti členové statutárního orgánu, kteří měli být v řízení vyslechnuti jako svědci.

7. 3. Volba zmocněnce či obhájce osobou v postavení obviněného v téže věci

Stěžovatelka (právnícká osoba) měla v posuzovaném případě v době zahájení trestního stíhání jedinou osobu oprávněnou činit úkony v trestním řízení (jediného jednatele a zároveň většinového společníka), proti které však bylo spolu se stěžovatelkou zahájeno trestní stíhání. Ve své ústavní stížnosti napadla postup orgánů činných v trestním řízení, které jí ustanovily opatrovníka, aniž by ji před tím vyzvaly k určení jiné osoby oprávněné činit úkony v trestním řízení, čímž došlo k zásahu do jejích základních práv zaručených ústavním pořádkem. Orgány činné v trestním řízení neakceptovaly plnou moc udělenou obviněným jednatelem advokátovi jako zmocněnci ani jako obhájci právnícké osoby, v důsledku čehož stěžovatelka namítala porušení práva na obhajobu zaručeného čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. b), c) Úmluvy. Stěžovatelka odkazovala zejména na judikaturu Ústavního soudu, ve které připustil volbu obhájce osobou oprávněnou činit úkony v řízení v konkrétním případě vyloučenou pro její postavení svědka v téže věci. Nutno dodat, že od předchozí judikatury Ústavního soudu se situace podstatně lišila, jelikož jediná osoba, která podle ustanovení § 34 odst. 1 topo připadala v úvahu, byla nikoliv svědkem, ale obviněnou v téže věci.

Ústavní soud na úvod potvrdil, že úprava vylučující osoby pro jejich procesní postavení obviněného v téže věci ze všech úkonů v trestním řízení proti právnícké osobě představuje zásah do práva na obhajobu právnícké osoby, který musí obstát v testu proporcionality. Při aplikaci testu proporcionality Ústavní soud došel k závěru, že ačkoliv vyloučení osoby v postavení obviněného nepochybně sleduje legitimní cíl (ochranu zájmů právnícké osoby před jednáním osoby, u které může nastat kolize zájmů) a je způsobilé tohoto cíle dosáhnout, je třeba se zabývat přiměřeností tohoto zásahu do práva na obhajobu. Zákonodárcem zvolený okruh osob oprávněných činit úkony za právníckou osobu v trestním řízení je vymezen tak, aby za právníckou osobu jednaly primárně osoby, které mají dostatečné praktické znalosti a informace o každodenním fungování právnícké osoby, o jejím vnitřním prostředí, které často nelze vyčíst z veřejně dostupných zdrojů a kterými disponuje jen omezený okruh osob⁹⁸. Faktické znalosti těchto osob jsou právnícké osobě v trestním řízení ku prospěchu, slouží k formování strategie a taktiky v rámci obhajoby právnícké osoby v trestním řízení a k ochraně zájmů právnícké osoby. Ústavní soud při zohlednění významu účasti těchto osob na trestním řízení proti právnícké osobě dovodil, že má-li právnícká osoba jedinou osobu oprávněnou za ni činit úkony a tato osoba je v postavení obviněného v téže věci, nelze paušálně stanovit, že ve všech

---

⁹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 29.

případech převáží riziko střetu zájmů nad výhodami plynoucími pro obhajobu právnické osoby ze znalostí a zkušeností této osoby. Veden touto úvahou Ústavní soud dovodil, že ačkoliv je osoba obviněná v téže věci vyloučena ze všech úkonů právnické osoby, i s ohledem na zásadu presumpce nevinny obviněné fyzické osoby jinak oprávněné činit úkony v trestním řízení nelze pouhým předpokladem střetu zájmů odůvodnit zásah do práva na obhajobu právnické osoby a je třeba připustit, aby taková osoba mohla právnické osobě zvolit zmocněnce a tím předejít ustanovení opatrovníka, které je vždy krajním subsidiárním prostředkem. Opatrovník je totiž cizí osobou, která nedisponuje zkušenostmi a znalostmi osob, které pochází přímo z právnické osoby. Osoby z vnitřní struktury právnické osoby nemusí mít k ustanovenému opatrovníkovi (na rozdíl od jimi zvoleného zmocněnce) potřebnou míru důvěry, aby mu informace nezbytné k řádnému uplatnění práva na obhajobu právnické osoby poskytly. Proporcionálním zásahem do práva na obhajobu je tedy pouze takové omezení volby zmocněnce, kdy je zjevné, že již samotnou volbu zmocněnce činí osoba trestně stíhaná v téže věci s úmyslem poškodit právnickou osobu v jejím právu na obhajobu, nebo zvýhodnit své právo na obhajobu na úkor právnické osoby (zjevné zneužití práva). Vyjde-li tato skutečnost v průběhu trestního řízení najevo, je orgán činný v trestním řízení povinen právnickou osobu vyzvat, aby určila jinou osobu k provádění úkonů v trestním řízení. Výzva k určení jiné osoby má povahu obligatorní a měla by být učiněna i v případě, je-li zřejmě jediná osoba jinak oprávněná činit úkony v trestním řízení vyloučena pro postavení obviněného. I tato osoba totiž může učinit potřebné kroky k zajištění jiné osoby. Teprve nevyhoví-li právnická osoba této výzvě, je možné právnické osobě ustanovit opatrovníka. Ústavní soud se vyjádřil i k úkonům zmocněnce učiněným v mezidobí od jeho zvolení po zjištění skutečnosti, že jeho volba byla provedena osobou, která k tomu nebyla oprávněna. Tyto úkony je třeba považovat za neúčinné, ale pouze pokud jde o úkony učiněné zjevně v neprospěch obhajoby právnické osoby.

Ústavní soud konstatoval porušení práva na obhajobu stěžovatelky znemožněním volby zmocněnce osobou v téže věci v postavení obviněného, aniž by orgány činné v trestním zvažovaly, zda by osoba obviněná v téže věci mohla zneužít i tohoto úkonu, a porušení práva na soudní a jinou právní ochranu tím, že nebyly splněny podmínky pro vydání usnesení o ustanovení opatrovníka, jelikož mu nepředcházela výzva k určení jiné osoby podle ustanovení § 34 odst. 4 věta druhá topo. Zároveň Ústavní soud zrušil i napadené usnesení o ustanovení opatrovníka.

Ačkoliv se náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 dotýkal pouze možnosti volby zmocněnce, později byly právní závěry učiněné ve zmíněném nálezu rozšířeny i na volbu obhájce osobou jinak oprávněnou vykonávat úkony v trestním řízení proti právnické osobě,

která je trestně stíhána v téže věci⁹⁹, a to při splnění stejných podmínek, jaké byly nastaveny v popsaném nálezu.

---

⁹⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3740/19 ze dne 11. 2. 2020, bod 28.

8. Poznatky z činnosti státních zastupitelství (k 7. 5. 2019)

Byť se odborná ani komentářová literatura k legitimitě vyloučení osoby trestně stíhané v téže věci ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení příliš nevyjadřovala¹⁰⁰, ze Zvláštní zprávy Nejvyššího státního zastupitelství 4 NZN 604/2018 lze dovodit, že úvahy o ústavnosti úpravy v ustanovení § 34 odst. 4 topo byly vedeny již před vydáním nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19. Z vyjádření státních zastupitelství lze vyčíst, že v praxi v této souvislosti vznikalo velké množství sporných otázek, které pramenily jednak z obtížnosti práce s ustanoveným opatrovníkem, který nemá přehled o trestné činnosti právnické osoby, jednak i z neochoty advokátů přijímat roli opatrovníků a absence zákonné úpravy postupu při jejich ustanovování. V následující části bych se chtěla podrobněji věnovat jednotlivým problémům, se kterými se orgány činné v trestním řízení v aplikační praxi setkávaly.

Prvním z nich byl, že právní úprava neřeší situaci, kdy dojde v průběhu řízení ke změně v osobě člena statutárního orgánu a právnické osobě již byl ustanoven opatrovník. Ve Zvláštní zprávě popsaném případě byla v téže věci obviněna jediná jednatelka, která byla i společnicí trestně stíhané společnosti s ručením omezeným, a této společnosti byl ustanoven opatrovník. Jednatelka společnosti však převedla svůj obchodní podíl na jinou osobu, zároveň byla odvolána z funkce jednatelky a na její místo nastoupil nový jednatel. Orgány činné v trestním řízení s novým jednatelem nejednaly jako s osobou oprávněnou činit úkony za právnickou osobu, ale i nadále jednaly pouze s ustanoveným opatrovníkem. Krajský soud jako soud prvního stupně však rozhodl o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, jelikož v řízení došlo k závažným procesním vadám, mezi nimiž byla zmíněna právě i vada spočívající v porušení ustanovení o osobní přítomnosti obviněné právnické osoby, když v průběhu řízení odpadl důvod pro ustanovení opatrovníka, ale i přesto bylo nadále jednáno pouze s ustanoveným opatrovníkem, byť právnická osoba měla osoby způsobilé činit za ni úkony v řízení podle § 34 odst. 1 topo. S jeho názorem se ztotožnil i Vrchní soud v Praze jako soud odvolací. V dalších částech zvláštní zprávy však jednotlivá státní zastupitelství upozorňují na to, že právě četné změny v osobách členů statutárních orgánů právnických osob mohou být také motivovány obstrukcemi v trestním řízení a v konečném důsledku mohou vést ke znemožnění určení osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony.

---

¹⁰⁰ A contrario K volbě zmocněnce a obhájce: Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 190.

Dalším problematickým bodem byl i časový okamžik, od něhož je třeba osobu dle ustanovení § 34 odst. 4 topo považovat za vyloučenou ze všech úkonů v trestním řízení, případně i jak naložit s úkony takové osoby učiněnými v mezidobí. V tomto ohledu se soudy opíraly o usnesení Nejvyššího soudu publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 23/2016 Sb. rozh. tr., kde se vyjádřil, že v případě svědka je možné jeho úkony neakceptovat až od okamžiku, kdy je jako svědek předvolán, pouhá možnost být předvolán jako svědek v budoucnu tedy nepostačí k vyloučení takové osoby.

Řešena byla také otázka, zda může ustanovený opatrovník advokát využít svého práva substitute. V této souvislosti bylo státními zastupitelstvími dovozeno, že jelikož má opatrovník v trestním řízení proti právnické osobě stejná práva a povinnosti jako právnická osoba, proti níž se vede trestní řízení, nelze připustit zastoupení opatrovníka při úkonech, u nichž se vyžaduje osobní přítomnost obviněného (např. výslech obviněného). Ačkoliv při výslechu obviněné fyzické osoby by taková otázka prakticky vzniknout ani nemohla a obviněná fyzická osoba je při výslechu zjevně nezastupitelná, to, že taková otázka u ustanoveného opatrovníka vyvstává, není tak překvapivé, jelikož opatrovník sám nemá žádnou bezprostřední zkušenost s trestnou činností právnické osoby a pouze reprodukuje postoj k popisu skutku, který je předmětem řízení, a jeho právní kvalifikaci a získané informace od jiných osob.

Nejasnosti vznikaly i při výkladu ustanovení § 34 odst. 4 věty druhé topo, tedy ohledně povahy výzvy k určení jiné osoby, je-li zjištěna neslučitelnost procesního postavení všech osob oprávněných jednat jménem právnické osoby podle ustanovení § 34 odst. 1 topo. Zatímco policejní orgány a státní zástupci vycházeli ze stanoviska analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství č.j. 1 SL 748/2017-22 a podávali soudu návrh na ustanovení opatrovníka právnickým osobám, které zjevně neměly jiné osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby, kdy se zasílání výzvy jevílo nadbytečným, soudy zastávaly názor, že právnickou osobu je třeba v každém případě nejdříve vyzvat a teprve neurčí-li jinou osobu, je možné jí ustanovit opatrovníka. Obligatornost výzvy pak potvrdil i Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 (podrobně v kapitole 7. 3.), ačkoliv ve své předchozí judikatuře v absenci výzvy neshledal procesní pochybení¹⁰¹.

Krajské státní zastupitelství v Brně upozornilo na nedůslednost právní úpravy, která vylučuje osoby obviněné v téže věci z vykonávání úkonů jménem právnické osoby i v situacích, kdy zájmy trestně stíhané právnické osoby a fyzických osob nejsou ve skutečné kolizi, naopak jsou obdobné. Kritizovalo, že široce pojaté důvody vyloučení osob oprávněných

---

¹⁰¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2894/17 ze dne 7. 11. 2017.

jednat jménem právnické osoby vedou při striktním dodržování zákona k ustanovování opatrovníka v téměř každé věci, přičemž postup ustanovení opatrovníka označuje za komplikovaný a zdlouhavý. Ustanovený opatrovník neznalý vnitřních poměrů právnické osoby, který nemá vědomosti o trestné činnosti právnické osoby, ještě více ztěžuje náležité objasnění okolností, za kterých ke spáchání činu došlo, a s ohledem na absenci vztahu k právnické osobě fakticky jeho ustanovení až popírá právo na obhajobu právnické osoby. Krajské státní zastupitelství v Brně klade důraz na nezbytnost přijetí legislativní úpravy, která by nahradila formální kolizi kolizí reálnou, a tím tedy namísto procesního postavení zakotvila jako důvod pro vyloučení osob oprávněných jednat jménem právnické osoby faktický střet zájmů.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci pak navrhuje restriktivní výklad ustanovení § 34 odst. 4 topo vzhledem k obavám z jeho protiústavnosti a navrhuje rozlišování mezi procesní kolizí a kolizí zájmů. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci dále zdůrazňuje potřebu tlaku na legislativní změnu zmíněných ustanovení, a to i s ohledem na nálezovou judikaturu Ústavního soudu, která značně změnila výklad ustanovení topo, zároveň však vnímá obtížnost vytvoření takové novely.

V závěru dokumentu Nejvyšší státní zastupitelství vyzdvihuje potřebu legislativní změny, která by měla postavit najisto podmínky, za kterých lze vyloučit osoby uvedené v ustanovení § 34 odst. 4 topo z vykonávání úkonů jménem právnické osoby v trestním řízení a ustanovit jim opatrovníka, a vymezit, z jakých konkrétních úkonů jsou tyto osoby vyloučeny, případně jaké jejich úkony je třeba akceptovat. Pokud jde o ustanoveného opatrovníka a neochotu advokátů přijímat tuto roli, uvádí Nejvyšší státní zastupitelství jako vhodné řešení vytvoření seznamu advokátů, kteří jsou ochotni funkci opatrovníka vykonávat¹⁰².

---

¹⁰² Shodně též Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3. Str. 325.

9. Analýza aktuální judikatury Ústavního soudu

9. 1. Analýza judikatury týkající se osob v postavení svědka v téže věci

Detailní posouzení ústavnosti ustanovení zákona topo o vyloučení osob v neslučitelném procesním postavení ze všech úkonů v trestním řízení proti právnické osobě, včetně volby obhájce, bylo dle mého názoru vyústěním kritiky tohoto ustanovení ze strany odborné a komentářové literatury, ale také problémů, na které pravidelně upozorňovaly stěžovatelky ve svých ústavních stížnostech. Tyto problémy bych rozdělila do dvou skupin.

Do první skupiny bych zařadila možnost účelového postupu ze strany orgánů činných v trestním řízení. Stěžovatelky ve svých ústavních stížnostech namítaly, že postup orgánů činných v trestním řízení je veden výlučně snahou „zbavit se“ osob oprávněných jednat za právnickou osobu (typicky statutárního orgánu) a jejich nepohodlných obhájců či zmocněnců tím, že jsou všichni členové statutárního orgánu předvoláni jako svědci a tím vyloučeni ze všech úkonů jménem obviněné právnické osoby v trestním řízení, včetně práva zvolit obviněné právnické osobě obhájce či zmocněnce¹⁰³. Navíc státní zástupci v přípravném řízení ve většině případů právnickou osobu ani nevyzývali k určení jiné osoby v souladu se stanoviskem analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství č.j. 1 SL 748/2017-22 a tvrzením, že právnická osoba nemá žádnou jinou osobu, kterou by bylo možné na základě výzvy určit, automaticky podávali návrh na ustanovení opatrovníka soudu. Při tom již dříve komentářová literatura zdůrazňovala potřebnost této výzvy, která má předejít průtahům v trestním řízení, usnadnit práci orgánu činnému v trestním řízení, kdy ne všechny informace o těchto osobách lze vyčíst z veřejných evidencí, registrů a rejstříků¹⁰⁴ (například prokurista je oprávněn zastupovat podnikatele již od okamžiku udělení prokury, nikoliv až od okamžiku jejího zápisu do obchodního rejstříku¹⁰⁵).

Do druhé skupiny lze zařadit četnost těchto případů. Osoba oprávněná jednat za právnickou osobu, typicky statutární orgán/členové statutárního orgánu jsou osobami znalými vnitřního chodu právnické osoby a jejího každodenního fungování, takže pravidelně mají

---

¹⁰³ Na možnost účelového postupu upozorňoval i Gřivna, T. in Gřivna, T. Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně ze dne 23. 03. 2017. Dostupné na <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnickych-osob-a-jednani-za-ne/> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

¹⁰⁴ Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 189.

¹⁰⁵ Plíva in Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. Str. 314.

přehled i o okolnostech důležitých pro trestní řízení, případně měly tyto osoby příležitost vnímat nějaké skutečnosti důležité pro trestní řízení. Právě paměťové stopy těchto osob budou často předmětem zájmu orgánů činných v trestním řízení, čímž zároveň dochází k vyloučení těchto osob z jakýchkoliv procesních úkonů za obviněnou právnickou osobu v trestním řízení.

Nastolený stav kritizovaný ze strany odborníků a obviněných právnických osob byl tedy dle mého názoru neudržitelný a uvedený náleží Ústavního soudu velice vhodně a včas na tuto situaci zareagoval ve prospěch zajištění práva na obhajobu právnických osob.

V této souvislosti však lze upozornit na to, že neshledal-li Ústavní soud legitimní cíl ustanovení § 34 odst. 4 topo v části týkající se svědka, je otázkou, jaký účel tedy takové ustanovení nadále plní v právním řádu, respektive zda jediným účelem tohoto ustanovení je zabránit „zdvojení“ procesního postavení svědka a osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení. Došel-li senát Ústavního soudu k závěru, že zájmy právnické osoby zpravidla nebudou v rozporu se zájmy osoby oprávněné činit úkony v řízení v konkrétní věci vyloučené pro postavení svědka v téže věci, mohl dle mého názoru namísto ústavně konformního výkladu pomocí teleologické redukce předložit plénu návrh na zrušení uvedené části ustanovení § 34 odst. 4 topo pro rozpor s ústavním pořádkem, jelikož představuje jednak neodůvodněný zásah do práva na formální obhajobu, ale i do práva hájit se sám, prostřednictvím osob pocházejících z vnitřní struktury právnické osoby. Senát Ústavního soudu se však omezil pouze na právo zvolit právnické osobě obhájce a nezabýval se legitimitou daného ustanovení v ostatních případech. V této souvislosti lze zmínit, že závěr o pravidelné absenci střetu zájmů mezi zájmy právnické osoby a zájmy osoby v téže věci v postavení svědka není odbornou literaturou obecně přijímán, když Pelc a Tejská uvedenou generalizaci odmítají a upozorňují na to, že zájmy svědka a obviněné právnické osoby v trestním řízení se mohou lišit¹⁰⁶.

Navazující náleží sp. zn. I. ÚS 2436/18 ze dne 20. 11. 2018 (N 188/91 SbNU 323) dle mého názoru může vyvolávat pochybnosti o možnostech jeho interpretace. Ačkoliv nepříliš dlouhé odůvodnění tohoto náleží formálně odkazuje na argumentaci a závěry již vyslovené v náleží sp. zn. II. ÚS 131/18 ze dne 15. 8. 2018 (N 137/90 SbNU 247), domnívám se, že výrok, odůvodnění náleží i právní věta uvedená ve Sbírce náleží a usnesení ÚS mají poněkud jiný dopad.

---

¹⁰⁶ Pelc, V., Tejská, K. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 270.

Skutkově se posuzovaný případ lišil pouze tím, že někteří členové statutárního orgánu (představenstva) měli být v řízení vyslechnuti jako svědci, kdežto předseda představenstva byl trestně stíhán v téže věci. Zatímco v předchozím nálezu se Ústavní soud vyjádřil pouze ke svobodné volbě obhájce, je-li jediná osoba jinak způsobilá činit úkony v trestním řízení v postavení svědka v téže věci, a k povinnosti opatrovníka tuto volbu respektovat, v navazujícím nálezu již shledal v ustanovení opatrovníka zásah do práva na obhajobu právnické osoby, zrušil usnesení o ustanovení opatrovníka a výslovně uvedl, že právnické osobě byl ustanoven opatrovník v situaci, kdy „*existovaly osoby oprávněné činit úkony za stěžovatelku v trestním řízení, tj. členové představenstva, kteří ve stejné trestní věci nebyli stíháni jako obvinění, ale měli být pouze vyslechnuti jako svědkové*“¹⁰⁷.“ Oproti předchozímu nálezu, který se týká pouze práva na formální obhajobu právnické osoby, popisovaný nálezný vyvolává dojem, že ačkoliv odkazuje na předchozí judikaturu Ústavního soudu, rozšiřuje ji a aplikuje ji i ve prospěch práva na materiální obhajobu právnické osoby. Pokud by totiž Ústavní soud chtěl právnické osobě přiznat pouze právo zvolit obhájce prostřednictvím osoby v postavení svědka, neměl důvod rušit usnesení o ustanovení opatrovníka, naopak by zrušením takového usnesení právnickou osobu fakticky připravil o jakoukoliv osobu oprávněnou činit v trestním řízení úkony, jelikož za takovou osobu nelze považovat zvoleného obhájce.

Považuji za důležité ještě jednou zmínit, že stěžovatelka ve své ústavní stížnosti brojila proti názoru orgánu činného v trestním řízení, že pověření zaměstnance je úkonem v trestním řízení, ze kterých je osoba v postavení svědka v téže věci vyloučena. Lze tedy uvažovat o tom, zda Ústavní soud svým nálezným směroval zejména k přiznání práva určit jinou osobu k provádění úkonů v trestním řízení i osobě v postavení svědka v téže věci, avšak jakákoliv úvaha Ústavního soudu v tomto smyslu v odůvodnění chybí. Ústavní soud pouze odkazuje na nálezný přiznávající osobě vyloučené ze všech úkonů v trestním řízení pro postavení svědka v téže věci právo zvolit právnické osobě obhájce a označuje osoby v postavení svědka v téže věci za osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení.

Na základě použité formulace „*měli být pouze vyslechnuti jako svědkové*“¹⁰⁸ by bylo možné pochybovat o tom, zda za osoby oprávněné činit úkony v trestním řízení považoval Ústavní soud pouze osoby, které mají být v řízení vyslechnuty jako svědci (tedy dosud nebyly předvolány), nebo obecně osoby, které mají v řízení postavení svědka v téže věci. Pokud by se nálezný dotýkal pouze osob, které dosud nebyly jako svědci předvolány, jednalo by se o

---

¹⁰⁷ N 188/91 SbNU 323, bod 16.

¹⁰⁸ Tamtéž.

zopakování závěrů již dříve vyslovených Nejvyšším soudem¹⁰⁹ a Ústavní soud by v takovém případě pouze konstatoval, že postup v rozporu s právním názorem již dříve vyjádřeným Nejvyšším soudem je zásahem do práva na obhajobu. Poukazuje-li však tento nálezn na závěry učiněné v nálezu sp. zn. II. ÚS 131/18 ze dne 15. 8. 2018 (N 137/90 SbNU 247), měl by dopadat na osoby, které již byly jako svědci předvolány, když zmíněný nálezn se v celém svém rozsahu věnuje právě ústavnosti zásahu do práva na obhajobu právnické osoby vyloučením osob v postavení svědka ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení.

Bylo-li záměrem Ústavního soudu připustit, aby osoba v postavení svědka v téže věci mohla činit za právnickou osobu všechny úkony v trestním řízení, včetně volby obhájce, nelze hovořit o výjimce z ustanovení § 34 odst. 4 topo, ale o odmítnutí jeho aplikace na osoby v postavení svědka. Došel-li senát Ústavního soudu k závěru, že postup v souladu se zmíněnou částí ustanovení zákona topo porušuje právo na obhajobu právnické osoby, znovu bych vyzdvihla, proč nepředložil plénu Ústavního soudu návrh na zrušení zmíněné části ustanovení § 34 odst. 4 topo ve vztahu k osobám v postavení svědka za současného přerušení řízení o ústavní stížnosti. Takový postup by jednoznačně sjednotil postup orgánů činných v trestním řízení a zvýšil právní jistotu obviněných právnických osob. Tohoto účelu by bylo nepochybně způsobilé dosáhnout i podání návrhu na zrušení tohoto ustanovení Ústavnímu soudu obecnými soudy v rámci jejich rozhodovací praxe.

Ústavní soud tento nálezn ve své pozdější judikatuře vyložil jako nálezn umožňující právnické osobě, jejíž někteří členové statutárního orgánu jsou pouze v postavení svědků, nikoliv obviněných, zvolit si svobodně obhájce¹¹⁰, případně zmocněnce¹¹¹. V takovém případě se mi však zdá, že formulace právní věty nálezu je matoucí a odůvodnění nedostatečné, vyvolávající dojem, že dopad tohoto nálezu je širší.

9. 2. Analýza judikatury týkající se osob v postavení obviněného v téže věci

9. 2. 1. K vývoji judikatury a literatury

Judikatura k otázce volby obhájce a zmocněnce osobami v neslučitelném procesním postavení se neustále vyvíjí, přičemž na předchozí nálezy navázalo posouzení ústavnosti zásahu do práva na obhajobu obviněné právnické osoby, jejíž jediná osoba oprávněná činit úkony

---

¹⁰⁹ č. 23/2016 Sb. rozh. tr., bod 25.

¹¹⁰ Nálezn Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 24. Shodně Fenyk, J. in Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-444-2. Str. 340.

¹¹¹ Nálezn Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1490/20 ze dne 22. 9. 2020, bod 17.

v trestním řízení je v téže věci trestně stíhána. Právě tento případ byl totiž dalším častým jevem v trestním řízení proti právnickým osobám. Ústavnímu soudu byly předkládány ústavní stížnosti, které se ve své argumentaci opíraly o nosné důvody nálezu sp. zn. II. ÚS 131/18 ze dne 15. 8. 2018 (N 137/90 SbNU 247) a aplikovaly je i na osoby v téže věci v postavení obviněných. Ústavní soud se nejdříve této argumentaci bránil, avšak již v lednu roku 2020 vydal nálezh, ve kterém podrobil tento zásah testu proporcionality. Odborná a komentářová literatura se spíše zaměřovala na porušení práva na obhajobu znemožněním volby obhájce osobou v postavení svědka a pouze vzácně zpochybňovala, že fyzická osoba trestně stíhána v téže věci má být vyloučena ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení. Naproti tomu Fenyk ve své literatuře konzistentně zastával názor, že pořadí, v jakém jsou jednotlivé osoby v ustanovení § 34 topo uvedeny, není nahodilé, že ustanovení opatrovníka je ve vztahu subsidiarity k zastoupení právnické osoby zmocněncem a právnické osobě je třeba v zájmu zajištění práva na obhajobu umožnit zvolit si zmocněnce i tehdy, kdy je jediná osoba oprávněná za ni činit úkony v neslučitelném procesním postavení obviněného v téže věci¹¹².

Ústavní soud ve svém nálezu dovedil, že ústavně konformní výklad ustanovení § 34 odst. 4 topo ve vztahu k osobám v postavení obviněných v téže věci nelze ztotožnit s čistě jazykovým výkladem a přípustnost zásahu do práva na obhajobu je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě. Má-li právnická osoba jedinou osobu oprávněnou za ni činit v trestním řízení úkony, která je trestně stíhána v téže věci, je třeba i této osobě umožnit zvolit právnické osobě zmocněnce, není-li zjevné, že již takovou volbu činí osoba obviněná v téže věci se záměrem poškodit právnickou osobu nebo zvýhodnit sebe na úkor právnické osoby. I kdyby orgány činné v trestním řízení volbu zmocněnce považovaly za neúčinnou, musí právnickou osobu v každém případě vyzvat k určení jiné osoby, což je nezbytným předpokladem pro ustanovení opatrovníka. Ústavní soud tedy v tomto nálezu nezpochybňuje vyloučení osob trestně stíhaných v téže věci ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení, ale připouští z tohoto pravidla výjimku ve prospěch volby zmocněnce (v pozdějším nálezu i ve prospěch volby obhájce¹¹³) osobou, která je obviněná v téže věci, či ve prospěch určení jiné osoby. Ústavní soud zdůrazňuje subsidiaritu zastoupení právnické osoby v trestním řízení jednotlivými osobami vymezenými v § 34 topo, přičemž ustanovení opatrovníka je třeba považovat za krajní řešení. Judikatura Ústavního soudu tedy směřuje jednak k zajištění právnické osobě co nejširší

---

¹¹² A contrario Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. Str. 190.

¹¹³ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3740/19 ze dne 11. 2. 2020, bod 28.

možnosti uspořádat si své záležitosti sama a zároveň reaguje i na výtky týkající se obtížnosti spolupráce s ustanoveným opatrovníkem. Zákonná úprava totiž měla spíše preventivní charakter, kdy vycházela z presumpce střetu zájmů právnické osoby a osoby v určitém procesním postavení, čímž sledovala dosažení účelu trestního řízení, aniž by byly výsledky trestního řízení proti právnické osobě zkresleny jednáním fyzické osoby zaujaté ve svůj prospěch. Ačkoliv zákonná úprava sledovala legitimní cíl, ukázala se v aplikační praxi jako nedokonalá vzhledem k obtížnosti spolupráce orgánů činných v trestním řízení s ustanoveným opatrovníkem, jelikož opatrovník často nedisponoval potřebnými informacemi o trestné činnosti právnické osoby, o jejím každodenním fungování a orgány právnické osoby k němu neměly potřebnou míru důvěry, aby mu takové informace poskytovaly v potřebném rozsahu. V důsledku toho docházelo v některých případech ke znesnadnění dosažení účelu trestního řízení i uplatnění obhajoby právnické osoby.

9. 2. 2. K postupu při volbě zmocněnce osobou v postavení obviněného

Jakkoliv náleží Ústavního soudu směřuje k co nejširšímu uplatnění práva na obhajobu právnické osoby, je logicky a přesvědčivě odůvodněn, některé dovozené závěry a použité pojmy mohou dle mého názoru vyvolávat pochybnosti. Dovoluji si uvést následující.

Nález Ústavního soudu orgánům činným v trestním řízení ukládá povinnost posuzovat, zda zájmy jediné osoby oprávněné činit úkony v trestním řízení obviněné v téže věci mohou být v kolizi se zájmy právnické osoby, a to v rané fázi přípravného řízení, tedy před zahájením dokazování, aniž by stanovil, jaké konkrétní okolnosti je třeba zohlednit. Z příkladů uvedených v nálezu lze dovodit, že je třeba se zaměřit zejména na osobu, která byla zmocněncem zvolena, a její poměr k právnické osobě. Získání informací o osobě zmocněnce nám může odpovědět na otázku, zda taková osoba má nějaký vztah k právnické osobě a zda bude aktivně vystupovat v trestním řízení, nebo bude nečinná, ovšem chceme-li zjistit, zda zmocnitel bude prostřednictvím jím zvoleného zmocněnce ovlivňovat trestní řízení proti právnické osobě ve svůj prospěch, je třeba mít přehled i o vztahu zmocnitele a zmocněnce, osobě zmocnitele a případně i o trestné činnosti právnické osoby a osoby jinak oprávněné činit úkony v trestním řízení v konkrétní věci vyloučené pro postavení obviněné. Náležitě posouzení střetu zájmů dle mého názoru vyžaduje natolik široký rozsah informací o právnické osobě, osobě trestně stíhané v téže věci a osobě zmocněnce, kterým orgán činný v trestním řízení v přípravném řízení (obzvláště bezprostředně po zahájení trestního stíhání právnické osoby i jediné osoby oprávněné za ni činit úkony, kdy je třeba vyjasnit, která fyzická osoba bude za právnickou osobu jednat v trestním řízení) ani nemusí disponovat.

Orgány činné v trestním řízení budou pravděpodobně motivovány k co nejdetailnějšímu posouzení, jelikož jejich pochybení má neblahé důsledky pro rychlost a hospodárnost řízení. Všechny úkony v mezidobí učiněné osobou, u níž je později zjištěn střet zájmů, v neprospěch obhajoby právnické osoby je třeba považovat za neúčinné a tyto úkony zopakovat, což v závislosti na fázi řízení, ve které je tato skutečnost zjištěna, může řízení značně prodloužit. Nad rámec uvedeného lze namítat, že jsou-li neúčinné pouze některé úkony provedené osobou ve střetu zájmů¹¹⁴, je třeba k tomuto právnímu názoru přistupovat se zvláštní opatrností, jelikož by jeho nevhodná aplikace mohla v konkrétním případě vést až k popření práva právnické osoby na obhajobu, když by za právnickou osobu při jednotlivých procesních úkonech v trestním řízení jednala a jednotlivé procesní úkony prováděla osoba, která byla vedena záměrem tuto právnickou osobu poškodit či zvýhodnit jinou osobu na její úkor, fakticky nehájila zájmy právnické osoby ani neuplatňovala její obhajobu, přesto by její úkony byly považovány za úkony právnické osoby.

Ústavní soud uvádí jako argument ve prospěch volby zmocněnce osobou v postavení obviněného v téže věci skutečnost, že i na osobu zmocněnce jsou zákonem kladeny určité požadavky při jeho volbě. Zmocněnec nesmí být v neslučitelném procesním postavení a analogicky jako při ustanovování opatrovníka nesmí být zainteresován na výsledku řízení způsobem, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby¹¹⁵. Lze namítnout, že zatímco za ustanovení opatrovníka i za řádný výkon jeho funkce odpovídá nezávislý a nestranný soud, za volbu zmocněnce i za to, že bude hájit zájmy právnické osoby, odpovídá zmocnitel, tedy osoba obviněná v téže věci, která může a nemusí být ve střetu zájmů. Je-li záměrem takové osoby volba zmocněnce, který buď bude prosazovat její zájmy na úkor právnické osoby, nebo bude veden snahou poškodit právnickou osobu, nebude osoba obviněná v téže věci při dohledu nad takovým zmocněncem motivována ani k odvolání plné moci jemu udělené, nebude-li řádně hájit zájmy právnické osoby. Srovnatelné požadavky na výběr osoby zmocněnce a opatrovníka tedy dle mého názoru zásadně neovlivní skutečnost, že posouzení střetu zájmů bude plně na orgánech činných v trestním řízení, které zjistí-li kolizi zájmů, plnou moc zmocněnce neakceptují.

Dále lze podotknout, že Ústavní soud připustil volbu zmocněnce osobou trestně stíhanou v téže věci jen tehdy, nejde-li o zjevné zneužití práva, zatímco možnost zajistit jinou osobu na základě výzvy podle ustanovení § 34 odst. 4 věta druhá topo přiznává právnické osobě

---

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 39.

¹¹⁵ Tamtéž, bod 34.

ve všech případech. Při tom má-li právnická osoba jedinou osobu způsobilou činit v řízení úkony v konkrétním případě vyloučenou pro postavení obviněného v téže věci, zajištění jiné osoby bude obstarávat právě tato fyzická osoba (například statutární orgán pověřením zaměstnance). V této souvislosti vzniká další relevantní otázka, co se rozumí zajištěním (podle zákona určením) jiné osoby, na kterou dle mého názoru náleží Ústavní soud nedává jednoznačnou odpověď. Ústavní soud upozornil na to, že úkony v řízení může vykonávat například prokuristka, jejíž prokura byla zapsána do obchodního rejstříku po zahájení trestního stíhání právnické osoby i jejího jediného jednatele¹¹⁶. V době zahájení trestního stíhání právnická osoba prokuristku neměla. V posuzovaném případě měla společnost s ručením omezeným jediného jednatele, který byl zároveň již v době zahájení trestního stíhání právnické osoby většinovým společníkem této právnické osoby. Ačkoliv schválení udělení či odvolání prokury náleží do působnosti valné hromady (neurčí-li společenská smlouva jinak), prokuru následně uděluje vždy statutární orgán (jednatel) oprávněný jednat za podnikatele (za společnost s ručením omezeným)¹¹⁷. Měla-li společnost s ručením omezeným jediného jednatele, prokuru udělil jediný jednatel, který zároveň jako většinový společník nepochybně ovlivnil i schválení jejího udělení. V takovém případě je dopad udělení prokury dle mého názoru stejný jako v případě volby zmocněnce takovou osobou. Prokura je totiž zvláštním typem plné moci, která se zapisuje do obchodního rejstříku (zápis však nemá konstitutivní účinky)¹¹⁸ a je-li udělena v podstatě pro účely trestního řízení na základě výzvy podle ustanovení § 34 odst. 4 věta druhá top, je dle mého názoru mezi ní a volbou zmocněnce činěn nedůvodný rozdíl spočívající v tom, že jejímu udělení nepředchází posouzení, zda tento úkon může vést k poškození právnické osoby nebo zvýhodnění obviněné fyzické osoby na úkor právnické osoby.

9. 2. 3. K důsledkům nálezu

Nález Ústavního soudu vytváří vzhledem ke změně právního názoru nerovnost mezi úrovní poskytnuté ochrany právu na obhajobu jednotlivým stěžovatelkám, a to pouze v závislosti na časovém okamžiku, kdy byla ústavní stížnost podána. Tato nerovnost by mohla

---

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 49 ve spojení s bodem 6.

¹¹⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 14 Cmo 200/2019 ze dne 12. 8. 2019. Shodně též Lasák, J. in Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 - 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. K § 450. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

¹¹⁸ Pelikánová, I. in Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I., Dědič, J. a kol. *Obchodní právo - podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-333-4. Str. 104.

být částečně odstraněna, kdyby senát Ústavního soudu rozhodující o ústavní stížnosti předložil plénu návrh na zrušení příslušné části zákona *topo* a plénum následně rozhodlo o jejím zrušení pro rozpor s ústavním pořádkem, v důsledku čehož by právnické osoby, jejichž právo na spravedlivý proces a právo na obhajobu bylo porušeno ustanovením opatrovníka a znemožněním volby zmocněnce či obhájce, mohly žádat o obnovu trestního řízení, skončilo-li řízení pravomocným rozsudkem, který dosud nebyl vykonán (§ 71 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Tento zvláštní důvod obnovy trestního řízení zmírňuje důsledky neústavnosti právního předpisu, které v době své účinnosti vyvolal, protože obecně nálezy Ústavního soudu působí pro futuro a nedotýkají se vykonatelnosti individuálních právních aktů již vydaných na základě právního předpisu, který byl později prohlášen za protiústavní¹¹⁹. Komentářová literatura při tom nevyklučuje aplikaci tohoto důvodu obnovy trestního řízení, je-li prohlášena za neústavní norma procesní či její část, avšak zdůrazňuje potřebu zkoumat, zda postup v řízení podle zrušené části procesního předpisu měl za následek zkrácení na procesních právech a znemožnění procesních úkonů, které by mohly přivodit pro obviněného příznivější rozhodnutí ve věci samé¹²⁰. Porušení práva na obhajobu je nepochybně třeba podřadit pod takový případ. Jelikož však Ústavní soud dosud v otázce volby obhájce a zmocněnce právnické osoby v trestním řízení rozhodoval pouze v řízení o ústavní stížnosti, jsou nálezy Ústavního soudu závazné v dané věci, orgán činný v trestním řízení, jehož rozhodnutí bylo zrušeno Ústavním soudem, je povinen provést úkony a doplnění nařízená Ústavním soudem, ale změna právního názoru Ústavního soudu není samostatným důvodem obnovy trestního řízení.

V této souvislosti Pelc a Tejnská rovněž připomínají, že by bylo vhodnější, kdyby Ústavní soud namísto konstatování protiústavnosti postupu orgánů činných v trestním řízení vyslovil protiústavnost zmíněného ustanovení § 34 odst. 4 *topo* jako celku a ponechal prostor zákonodárci k vytvoření právní úpravy, která bude chránit právo na obhajobu právnické osoby. Namísto toho však Ústavní soud nahrazuje činnost zákonodárce, který dosud nepřistoupil k novelizaci zmíněných ustanovení. Takový právní stav narušuje právní jistotu obviněných právnických osob i zásadu zákonnosti, prohlašuje-li Ústavní soud postup orgánů činných v trestním řízení v souladu se zákonem za protiústavní a volí poměrně složitý výklad zmíněných ustanovení¹²¹.

---

¹¹⁹ Pospíšil, I. in Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I., Wagnerová, E. *Zákon o Ústavním soudu: Komentář*. Wolters Kluwer, 2007. ISBN 978-80-7357-305-8. K § 70. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), k odst. 1.

¹²⁰ Tamtéž. K § 70. Citováno dle: ASPI (právní informační systém), k odst. 3.

¹²¹ Pelc, V., Tejnská, K. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 271.

K otázce závaznosti nálezů do budoucna lze uvést, že ačkoliv jazykové znění článku 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého „*Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby*“ svým jazykovým výkladem svědčí ve prospěch obecné závaznosti judikatury Ústavního soudu, komentářová literatura upozorňuje na různé možnosti výkladu tohoto článku, kdy se objevují dva rozdílné názory: 1. všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou obecně závazná, včetně důvodů rozhodnutí, 2. obecně závazná jsou pouze ta rozhodnutí Ústavního soudu, kde vystupuje jako negativní zákonodárce, tedy ruší právní předpis nebo jeho jednotlivá ustanovení¹²². I přes neshodu právní doktríny ohledně závaznosti nálezů Ústavního soudu je pravidelně vnitrostátní orgány následují, judikatura Ústavního soudu působí silou své autority a přesvědčivosti a určuje ústavně konformní výklad jednotlivých ustanovení podústavního práva. Lze tedy konstatovat, že do budoucna by orgány činné v trestním řízení při zahájení trestního stíhání měly judikaturu Ústavního soudu reflektovat a postupovat v souladu s ní.

Zároveň vzniká otázka, zda je možné aplikovat novou judikaturu Ústavního soudu i v probíhajících trestních řízeních zahájených před touto judikaturní změnou. Komentářová literatura dospívá k názoru, že změna judikatury má retrospektivní (nikoliv retroaktivní) účinky, tedy nový právní názor by zásadně měl být aplikován i v probíhajících řízeních, avšak je třeba vždy zohlednit i specifické okolnosti případu, aby výsledné rozhodnutí bylo spravedlivé¹²³. Jelikož je uvedená judikatura Ústavního soudu zaměřena ve prospěch obhajoby právnické osoby, měla by být dle mého názoru v souladu se zásadou rovnosti a spravedlnosti aplikována i v probíhajících řízeních.

Ústavní soud tedy svým judikaturním posunem zpochybnil ústavnost dosavadního postupu orgánů činných v trestním řízení v mezích výslovné úpravy obsažené v zákoně¹²⁴ a vystavil je dilematu, zda v probíhajícím trestním řízení je třeba prohlásit všechny úkony učiněné opatrovníkem za neúčinné, umožnit za stanovených podmínek právnické osobě zvolit zmocněnce a obhájce a jednotlivé úkony trestního řízení (zejména provedení relevantních důkazů) opakovat¹²⁵.

---

¹²² Sládeček, V. in Sládeček, V., Mikule, V., Suchánek, R., Syllová, J.: *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9. K článku 89, citováno dle: Beck-online, k odst. 2.

¹²³ Kopa, M. in Hussein, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. K článku 36. Citováno dle: Beck-online, k odst. 1.

¹²⁴ Pelc, V., Tejnská, K. in Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 271.

¹²⁵ Takový postup uložil orgánům činným v trestním řízení například Nejvyšší soud v Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 647/2020 ze dne 25. 8. 2020.

Bohužel dosud nebyly zveřejněny poznatky o aplikaci zmíněné judikatury Ústavního soudu v rozhodování orgánů činných v trestním řízení, tudíž se v tomto směru pohybují ve sféře úvah. Okrajově se o nálezu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 zmiňuje Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 z 15. června 2020, ve které Městské státní zastupitelství v Praze upozorňuje na názor Ústavního soudu vyslovený v uvedeném nálezu jako zásadní problém, zpochybňující „legálnost dosavadních postupů v rámci stíhání právnických osob, byť tyto dosavadní postupy byly v souladu s dosavadní judikaturou NS i Ústavního soudu. Ani po 8 letech účinnosti zákona o TOPO není aplikace tohoto zákona snadná a jednoznačná, což v oblasti trestání právnických osob přispívá k velmi malé právní jistotě.“¹²⁶.

9. 3. Výhledy do budoucna

Považuji za vhodné zmínit, že nastolený právní stav není žádoucí, jelikož se judikatura k ustanovení § 34 odst. 4 topo vyvinula takovým způsobem, kdy se ústavně konformní výklad normy výrazně odchyľuje od jazykového výkladu zmíněného ustanovení. Dle mého názoru by v zájmu zachování právní jistoty obviněných právnických osob i sjednocení praxe bylo na místě, aby judikaturu Ústavního soudu promítl do zákonné úpravy zákonodárce.

Přitom postup zákonodárce bude ztížen jednak skutečností, že judikatura postupuje odlišným způsobem ve vztahu k jednotlivým osobám v neslučitelném procesním postavení, jednak nejasností nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2436/18 ze dne 20. 11. 2018 (N 188/91 SbNU 323), který ještě pravděpodobně bude muset být potvrzen či vyvrácen další judikaturou Ústavního soudu.

Pokud by uvedený nález byl vykládán tak, že osoba v postavení svědka je osobou oprávněnou činit všechny úkony v trestním řízení proti právnické osobě, nepochybně by se nabízelo zrušit část hypotézy ustanovení § 34 odst. 4 první věty topo, a to část týkající se svědka. Pokud by však výklad uvedeného nálezu směřoval k umožnění osobám, které dosud nebyly jako svědek předvolány, činit úkony za právnickou osobu, nebo by ustanovení bylo nadále vykládáno pouze ve prospěch volby obhájce či zmocněnce osobou v postavení svědka v téže věci (přičemž tento výklad používá současná judikatura Ústavního soudu i odborná literatura¹²⁷), bylo by dle mého názoru vhodné jednoznačně rozšířit závěry navazujícího nálezu

---

¹²⁶ Nejvyšší státní zastupitelství, Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 z 15. června 2020, 4 NZN 501/2020, str. 30 - 31. Dostupná na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

¹²⁷ Ve prospěch volby obhájce: Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 24. Shodně Fenyk, J. in Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha:

o volbě zmocněnce osobou v postavení obviněné v téže věci i na osobu svědka. Je-li totiž připuštěna za stanovených podmínek volba zmocněnce osobou v postavení obviněné v téže věci, u které obecně existuje hrozba střetu zájmů, tím spíše by mělo být při použití argumentu a maiori ad minus dovozeno právo osoby v postavení svědka v téže věci zvolit právnické osobě zmocněnce, když odborná, komentářová literatura i judikatura Ústavního soudu se shoduje, že u takové osoby ve většině případů ke kolizi zájmů docházet nebude. S ohledem na uvedené nepovažují ani za nutné, aby volbě zmocněnce osobou v postavení svědka v téže věci předcházela úvaha o možném zneužití tohoto práva, ostatně ani Ústavní soud pro volbu obhájce touto osobou nestanovuje žádné zvláštní podmínky. Novela by tedy měla přiznat svědkovi právo zvolit právnické osobě zmocněnce či obhájce v každém případě, zatímco je-li jedinou osobou oprávněnou činit v trestním řízení úkony osoba obviněná v téže věci, právo zvolit právnické osobě zmocněnce či obhájce by jí náleželo pouze tehdy, dojdou-li orgány činné v trestním řízení k závěru, že obviněná fyzická osoba nemůže zneužít i této volby k poškození právnické osoby či zvýhodnění sebe na její úkor.

U osob v postavení poškozeného v téže věci nebyla dovozena možnost zvolit právnické osobě zmocněnce či obhájce, tudíž v této části by ustanovení § 34 odst. 4 topo zůstalo případnou legislativní změnou nedotčeno. Ve vztahu k osobám v postavení poškozených jsem nenašla v odborné ani komentářové literatuře úvahy zpochybňující vyloučení těchto osob ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení. Zájmy poškozeného a obžalovaného se v trestním řízení rozcházejí zásadním způsobem, když obžalovaný má zájem na zproštění obžaloby, zatímco poškozený má pravidelně zájem na vyslovení viny obžalovaného a přiznání nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení v odsuzujícím rozsudku. Ústavní soud již dříve judikoval, že ani obhájce zastupujícího zároveň obžalovaného i poškozeného (jako zmocněnce) nelze automaticky či čistě mechanicky vyloučit z obhajoby a je třeba hodnotit okolnosti každého specifického případu, jelikož opačný postup by byl nepřipustným zásahem do práva na obhajobu¹²⁸. I v trestním řízení proti právnické osobě si čistě hypoteticky lze představit řízení vedené proti více právnickým osobám jako spoluobviněným, jejichž zájmy si odporují, kdy uplatňuje-li osoba oprávněná činit úkony v trestním řízení za právnickou osobu A jako poškozená svůj nárok vůči právnické osobě B, mohlo by být při zohlednění specifických okolností případu dovozeno právo osoby jinak oprávněné činit úkony v trestním řízení v postavení poškozené v téže věci zvolit právnické osobě A obhájce. Jakkoliv může uvedený

Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-444-2. Str. 340. Ve prospěch volby zmocněnce: Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1490/20 ze dne 22. 9. 2020, bod 17.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 863/16 ze dne 10. 8. 2016 (N 152/82 SbNU 415), bod 34.

příklad představovat výjimku z pravidla, zohledníme-li, že judikatura Ústavního soudu směřuje k zajištění vysoké úrovně ochrany práva na obhajobu jako mimořádně významného práva, nelze dle mého názoru kategoricky vyloučit nastíněný judikaturní posun.

Za popsané situace se jeví jako téměř nemožné pouze poupravit stávající znění ustanovení § 34 odst. 4 topo za současného zakomponování výše uvedených úvah ve vztahu k obviněnému a svědkovi. Buď by musela být praxe nadále sjednocována jednoznačným ústavně konformním výkladem těchto ustanovení judikaturou Ústavního soudu a případně i interními předpisy orgánů činných v trestním řízení (například stanovisky Nejvyššího státního zastupitelství), nebo by bylo třeba zakomponovat do ustanovení § 34 topo dva další odstavce, které popíší výjimky z pravidla o vyloučení osob v postavení svědka a obviněného z úkonů v trestním řízení.

Nejjednodušším legislativním řešením by patrně bylo zrušení ustanovení o procesní kolizi ve vztahu k osobám svědka a obviněného. Ochrana zájmů právnické osoby před jednáním osoby, jejíž zájmy jsou v kolizi se zájmy právnické osoby, by byla zajištěna použitím ustanovení § 21 odst. 4 osř ve spojení s odkazem na osř v ustanovení § 34 odst. 1 topo. U osob v postavení svědka totiž Ústavní soud neshledal legitimní cíl zásahu do práva na obhajobu, když dovedl, že jejich zájmy se zájmy právnické osoby pravidelně nejsou v rozporu, tudíž je otázkou, jaký účel tedy takové ustanovení plní a zda není dán důvod pro jeho zrušení. Naproti tomu v případě osob obviněných v téže věci Ústavní soud sice odmítl jejich vyloučení z volby zmocněnce jen pro status obviněného, avšak jeho úmyslem nejspíše nebylo přiznat osobě trestně stíhané v téže věci oprávnění činit všechny úkony za právnickou osobu v trestním řízení. Ústavní soud ve svém nálezu výslovně uvedl, že „*Je v zájmu zachování tohoto práva [práva na obhajobu], aby za právnickou osobu obviněný nečinil všechny úkony v trestním řízení, neboť i když se bude na počátku jevit, že má zcela shodné zájmy jako právnická osoba, nikdy nelze vyloučit riziko kolize jeho zájmů se zájmy právnické osoby, a to třeba i v budoucnu.*”¹²⁹ Zakotvit do budoucna možnost, aby právnická osoba, není-li zjištěn střet zájmů, byla zastoupena v trestním řízení osobou obviněnou v téže věci, se jeví jako příliš rozšiřující výklad nálezové judikatury Ústavního soudu.

V této souvislosti lze zmínit, že obsahově jinak velmi podobná slovenská právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v zákoně č. 91/2016 Z. z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb svěřuje i osobám, které jsou v neslučitelném procesním postavení svědka, poškozeného i obviněného právo vykonávat za právnickou osobu všechny úkony v řízení tehdy,

---

¹²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020, bod 31.

je-li v takovém procesním postavení jediný člen orgánu právnické osoby nebo jediná fyzická osoba, která tvoří právnickou osobu¹³⁰. Jak bylo zmíněno výše, judikatura Ústavního soudu však důsledně rozlišuje mezi jednáním za právnickou osobu a volbou obhájce či zmocněnce jedinou osobou oprávněnou za právnickou osobu činit úkony v řízení v postavení obviněného v téže věci.

Případné formulování výjimky z vyloučení osoby obviněné v téže věci ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení ve prospěch volby zmocněnce či obhájce v zákoně by mělo zohlednit specifické okolnosti, za kterých byl nálezn sp. zn. IV. ÚS 3139/19 přijat. Postup spočívající v posuzování střetu zájmů u osoby trestně stíhané v téže věci totiž přichází v úvahu pouze v případě, nemá-li právnická osoba jinou osobu způsobilou činit úkony v trestním řízení podle ustanovení § 34 odst. 1 topo. Jsou-li tedy například někteří členové statutárního orgánu v postavení svědka v téže věci, zatímco jiní v postavení obviněných, měla by být upřednostněna volba zmocněnce či obhájce osobou v postavení svědka, aniž by byl střet zájmů u osob obviněných posuzován.

Pokud jde o druhou větu ustanovení § 34 odst. 4 topo, není dle mého názoru nezbytné ji jakkoliv novelizovat, když by stačilo pouze sjednotit její výklad, a to zejména výklad pojmu určení jiné osoby. Domnívám se, že ani nálezn sp. zn. IV. ÚS 3139/19 v tomto ohledu neposkytuje jednoznačnou odpověď na otázku, co se rozumí určením či v kontextu daného nálezu zajištěním jiné osoby a bylo by vhodné výklad tohoto pojmu ještě více osvětlit.

Do první věty ustanovení § 34 odst. 5 topo bych za slova „právnická osoba nemá“ zařadila slovo „žádnou“ ke zdůraznění, že ustanovit opatrovníka právnické osobě bez předchozí výzvy je možné výlučně v situaci, kdy právnická osoba fyzicky nemá žádnou osobu způsobilou činit úkony v řízení, nikoliv tehdy, je-li jediná taková osoba v neslučitelném procesním postavení.

V zájmu naplnění závazku vyplývajícího z článku 13 Úmluvy lze uvažovat i o zavedení stížnosti jako opravného prostředku proti usnesení o ustanovení opatrovníka. Nepochybně se totiž jedná o usnesení, kterým orgány veřejné moci zasahují do základního práva právnické osoby (práva na obhajobu), aniž by bylo takové usnesení v trestním řízení přezkoumatelné na základě opravného prostředku (s výjimkou stížnosti pro porušení zákona, jejíž podání není v dispozici osoby, do jejíhož práva bylo zasaženo). Ústavní stížnost je sice způsobilá ke zjednání nápravy porušení základního práva právnické osoby, avšak Ústavní soud má v českém

---

¹³⁰ § 27 odst. 6 věta druhá zák. č. 91/2016 Z. z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov in Pelc, V., Tejnská, K. in Tlapá k Navrátilová, J., Galovcová, I. a kol.: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0. Str. 272.

právním řádu specifické postavení soudního orgánu ochrany ústavnosti a není pravidelnou přezkumnou instancí.

Na závěr bych chtěla shrnout, že případná novelizace by tedy měla zejména zohlednit ústavně konformní výklad ustanovení o vyloučení osob v neslučitelném procesním postavení ze všech úkonů v trestním řízení a zdůraznit obligatornost výzvy předcházející ustanovení opatrovníka. Dále by mělo dojít k postupnému sjednocení výkladu pojmu určení jiné osoby, avšak tuto úlohu by měla plnit spíše judikatura, případně interní předpisy orgánů činných v trestním řízení, nikoliv zákonná úprava.

Závěr

Při vymezení osob oprávněných činit úkony za právnickou osobu v trestním řízení vycházela zákonná úprava z předpokladu střetu zájmů osoby v neslučitelném procesním postavení se zájmy právnické osoby. Osoby jinak oprávněné činit za právnickou osobu v trestním řízení úkony, u nichž nastala procesní kolize, byly vyloučeny ze všech úkonů právnické osoby. Tímto se zákonodárce snažil předejít působení osob, u kterých může nastat kolize zájmů, na výsledky trestního řízení proti právnické osobě a zároveň chránit zájmy právnické osoby. Ústavní soud však v postupu orgánů činných v trestním řízení v souladu se zákonem shledal u osob v postavení svědka i obviněného porušení práva na spravedlivý proces a práva právnické osoby na obhajobu zaručených ústavním pořádkem. Ústavní soud odmítl akceptovat automatické či čistě mechanické vyloučení osoby v postavení svědka či obviněného z volby obhájce či zmocněnce právnické osoby založené pouze na procesní kolizi, aniž by orgány činné v trestním řízení zvažovaly, zda při zohlednění specifických okolností případu jsou dány důvody pro obavu ze střetu zájmů, či nikoliv. Zatímco u osob v postavení svědka došel k závěru, že taková osoba má právo zvolit právnické osobě obhájce vždy, jelikož její zájmy pravidelně nejsou v kolizi se zájmy právnické osoby, osobě trestně stíhané v téže věci svěřuje právo volby zmocněnce či obhájce pouze tehdy, nemá-li právnická osoba jinou osobu oprávněnou za ni činit úkony a lze-li důvodně předpokládat, že i tohoto práva osoba obviněná v téže věci nezneužije na úkor právnické osoby.

Cílem této diplomové práce byla kromě detailního rozboru judikatury Ústavního soudu i její podrobná analýza. Při této analýze jsem se zaměřila zejména na některé použité pojmy, instituty a dovozené závěry Ústavního soudu, které by dle mého názoru při zohlednění použité odborné, komentářové literatury a poznatků z činnosti státních zastupitelství mohly vyvolávat pochybnosti. Jako příklad si dovoluji uvést následující.

Ačkoliv bylo na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2436/18 ze dne 20. 11. 2018 (N 188/91 SbNU 323) v pozdější judikatuře Ústavního soudu odkazováno jako na nález umožňující některým členům statutárního orgánu v postavení svědků zvolit právnické osobě obhájce, připouští dle mého názoru různý výklad, když Ústavní soud nad rámec práva zvolit právnické osobě obhájce zrušil usnesení o ustanovení opatrovníka a odůvodnil svůj postup tím, že právnická osoba měla osoby oprávněné činit úkony v trestním řízení, a to osoby v postavení svědka v téže věci. Nechtěl tím Ústavní soud přiznat osobám v postavení svědka v téže věci právo vykonávat všechny úkony za právnickou v trestním řízení?

Dle mého názoru není vyjasněn výklad pojmu zajištění (dle zákona určení) jiné osoby. Dovodil-li Ústavní soud obligatornost výzvy k určení jiné osoby v každém případě, vzniká

legitimní otázka, zda si může právnická osoba prostřednictvím jediné osoby oprávněné za ni činit úkony v konkrétním případě vyloučené pro postavení obviněného na základě výzvy zajistit jinou osobu, například pověřit zaměstnance, či udělit prokuru? V této souvislosti si dovoluji namítnout, zda není mezi udělením prokury pro účely trestního řízení osobou obviněnou v téže věci, kterému nepředchází posouzení střetu zájmů, a volbou zmocněnce činěň nedůvodný rozdíl?

Ústavní soud zatěžuje orgány činné v trestním řízení povinností posuzovat, zda osoba obviněná v téže věci mohla zneužít i samotné volby zmocněnce či obhájce, ačkoliv řádné posouzení této skutečnosti vyžaduje dle mého názoru poměrně široký rozsah informací o právnické osobě, osobě jinak oprávněné za ni činit úkony, osobě zvoleného zmocněnce, jejich vzájemných vztazích, vnitřní struktuře právnické osoby, její trestné činnosti i trestné činnosti fyzické osoby obviněné v téže věci, jakkoliv toto posouzení bude často prováděno v již počáteční fázi trestního řízení (zpravidla po zahájení trestního stíhání), kdy je třeba vyjasnit, které osoby budou za právnickou osobu v trestním řízení jednat.

Přitom pochybení orgánů činných v trestním řízení má neblahé důsledky pro rychlost a hospodárnost trestního řízení (je-li střet zájmů zjištěn například až v pokročilejší fázi trestního řízení), pro uplatnění obhajoby právnické osoby i pro dosažení účelu trestního řízení (znemožní-li jeho dosažení osoba jednající za právnickou osobu, u níž je dán střet zájmů).

Ústavní soud ve své judikatuře postupuje cestou ústavně konformního výkladu ustanovení zákona topo, který se postupně rozchází s jazykovým výkladem zmíněných ustanovení, ačkoliv by teoreticky mohl senát Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti předložit plénu Ústavního soudu návrh na zrušení zmíněného ustanovení zákona a přenechat tak zakotvení ústavně konformní úpravy zákonodárci.

Otázkou mohou být i retrospektivní účinky judikatury Ústavního soudu. Ačkoliv může její použití probíhající řízení značně prodloužit, odepření její aplikace v probíhajících trestních řízeních proti právnickým osobám by patrně bylo v rozporu s principem rovnosti a spravedlnosti, když by právnickým osobám v zahájeném trestním řízení byl poskytnut vyšší standard ochrany práva na obhajobu než právnickým osobám v již probíhajících trestních řízeních.

Přestože jsem se vzhledem k absenci náležitého zhodnocení této judikatury v praxi orgánů činných v trestním řízení pohybovala pouze ve sféře úvah, snažila jsem se téma pojmout komplexně a podrobit judikaturu Ústavního soudu podrobné analýze. Ústavně konformní výklad zákona topo použitý Ústavním soudem by měly orgány činné v trestním řízení v současné době při svém postupu reflektovat a respektovat. Po zhodnocení dopadu uvedené

judikatury a možností její aplikace by se v zájmu sjednocení postupu orgánů činných v trestním řízení a zajištění právní jistoty obviněných právnických osob jevílo jako vhodné judikaturu Ústavního soudu obratně zakomponovat i do zákonné úpravy. Téma stále lákavé a s významným dopadem na trestní řízení proti právnickým osobám tak není zcela uzavřeno a bude dle mého názoru i nadále předmětem dalších diskusí o možnostech jeho řešení.

Seznam zkratk

a kol.	a kolektiv
apod.	a podobně
č.	číslo
Listina	Listina základních práv a svobod
např.	například
odst.	odstavec
osř	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
oz	zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Pakt	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
písm.	písmeno
sp. zn.	spisová značka
str.	strana
topo	zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ÚS/Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
zok	zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I., Dědič, J. a kolektiv. *Obchodní právo - podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-333-4.
- Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I., Wagnerová, E. *Zákon o Ústavním soudu: Komentář*. Wolters Kluwer, 2007. ISBN 978-80-7357-305-8.
- Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kolektiv. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-965-7.
- Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kolektiv. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.
- Jelínek, J. a kolektiv: *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5.
- Jelínek, J. a kolektiv: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-444-2.
- Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3.
- Jelínek, J. a kolektiv: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges. 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.
- Jelínek, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.
- Lavický, P. a kolektiv. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 - 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6.
- Sládeček, V., Mikule, V., Suchánek, R., Syllová, J.: *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9.

- Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-828-3.
- Šámal, P. a kolektiv. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.
- Tlapák Navrátilová, J., Galovcová, I. a kolektiv: *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-464-0.

Časopisecké články

- Malý, J. *Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení*. Právní rozhledy 18/2020, str. 637.
- Gřivna, T. *Rekodifikace obchodního práva - pět let poté. Svazek II. - 1. Opatrovník právnické osoby v trestním řízení*. Ze dne 01. 06. 2019. Citováno dle: ASPI.
- Kozák, V., Švecová, H. *Kritické zamyšlení nad odměňováním advokáta vykonávajícího funkci opatrovníka právnické osoby v trestním řízení*. Právní rozhledy 13-14/2016, s. 502.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Gřivna, T. Stanovisko Unie obhájců č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně ze dne 23. 03. 2017. Dostupné na <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnickych-osob-a-jednani-za-ne/> (datum přístupu: 02. 06. 2021).
- Gřivna, T. Stanovisko Unie obhájců č. 2/2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení ze dne 16. 03. 2019. Dostupné na <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-c-2-2019-k-institutu-opatrovnika-pravnicke-osoby-v-trestnim-rizeni/> (datum přístupu: 02. 06. 2021).
- Nejvyšší státní zastupitelství, Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. ze dne 7. května 2019. 4 NZN 604/2018. Dostupná na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvlášt%C3%AD-zpráva-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-§-8-odst.-5-a-dalš%C3%ADch-ustanoven%C3%AD->

[zákona-o-trestn%C3%AD-odpovědnosti-právníckých-osob-a-](#)

[ř%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf](#) (datum přístupu: 02. 06. 2021).

- Nejvyšší státní zastupitelství, Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 z 15. června 2020. 4 NZN 501/2020. Dostupná na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).
- Venegoni a Růžička. Finanční analytický úřad. Trestní odpovědnost právnických osob. Školící manuál pro české orgány činné v trestním řízení. Bod 4. 10. 3. Dostupný na <https://www.cz10.cz/wp-content/uploads/2015/05/Škol%C3%ADc%C3%AD-manuál-pro-OČTZ-TOPO.pdf> (datum přístupu: 02. 06. 2021).

Seznam použitých právních předpisů

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
- Sdělení federálního ministra zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii.
- Vyhláška č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Seznam použité judikatury

- Č. 214/1994 Sb.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 16/02 ze dne 28. 3. 2002.
- Č. 403/2002 Sb.
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 554/03 ze dne 5. 2. 2004.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1855/08 ze dne 13. 1. 2009.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2966/09 ze dne 23. 2. 2010.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 22/10 ze dne 7. 4. 2010.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2992/08-2 ze dne 19. 5. 2010.
- Č. 28/2015 Sb. rozh. tr.
- Č. 23/2016 Sb. rozh. tr.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 863/16 ze dne 10. 8. 2016 (N 152/82 SbNU 415).
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2520/16 ze dne 21. 2. 2017.
- Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 2805/17 ze dne 26. 9. 2017.
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2894/17 ze dne 7. 11. 2017.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 131/18 ze dne 15. 8. 2018 (N 137/90 SbNU 247).
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3437/17 ze dne 18. 9. 2018.
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3576/17 ze dne 9. 10. 2018.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2436/18 ze dne 20. 11. 2018 (N 188/91 SbNU 323).
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2527/18 ze dne 18. 12. 2018.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 14 Cmo 200/2019 ze dne 12. 8. 2019 (VRVS 333/2019).
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3139/19 ze dne 21. 1. 2020.
- Č. 43/2020 Sb.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3740/19 ze dne 11. 2. 2020.
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 176/2020 ze dne 28. 4. 2020.
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 647/2020 ze dne 25. 8. 2020.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1490/20 ze dne 22. 9. 2020.
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2274/20 ze dne 06. 10. 2020.

Seznam ostatních zdrojů

- Důvodová zpráva k zák. č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 DZ.
- Důvodová zpráva k zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 DZ.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony (vydán pod č. 265/2001 Sb. v částce 102/2001 Sb.), č. 265/2001 DZ.

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje problematice volby obhájce a zmocněnce právnické osoby v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu právnické osoby. V trestním řízení proti právnické osobě její obhajobu uplatňují osoby oprávněné za ni činit úkony. Ocitnou-li se tyto osoby v neslučitelném procesním postavení obviněného, svědka nebo poškozeného v téže věci, jsou podle zákona vyloučeny ze všech úkonů za právnickou osobu v trestním řízení z důvodu předpokladu střetu zájmů. Název diplomové práce se odvíjí od závěrů judikatury Ústavního soudu, která v zájmu zachování práva na obhajobu právnické osoby přiznává i osobě v neslučitelném procesním postavení obviněného nebo svědka, právo zvolit právnické osobě obhájce či zmocněnce za splnění dalších podmínek popsanych v této práci.

V úvodní části se zaměřuji na popis základů trestní odpovědnosti právnických osob, zmiňuji právní úpravu, která je v diplomové práci použita, a shrnuji, co je jejím obsahem. Následně se zabývám vymezením jednotlivých osob oprávněných činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení, jejich postavením a rozsahem práv a povinností v trestním řízení proti právnické osobě. Teoretická část je pak završena pojednáním o právu na spravedlivý proces, včetně práva na obhajobu tak, jak jej vykládá, používá a kultivuje Evropský soud pro lidská práva i Ústavní soud.

Těžištěm této diplomové práce je rozbor jednotlivých nálezů Ústavního soudu a jejich následná detailní analýza za současného zohlednění relevantní odborné, komentářové literatury i poznatků z činnosti státních zastupitelství. Na základě provedené analýzy si dovoluji zmínit své úvahy o dalším možném judikатурním posunu a uvést případná legislativní řešení, která zohlední závěry Ústavního soudu. Změna právní úpravy se jeví jako žádoucí v zájmu zachování právní jistoty obviněných právnických osob i sjednocení postupu orgánů činných v trestním řízení, jelikož ústavně konformní výklad Ústavního soudu se již značně rozchází s jazykovým výkladem zákona.

Klíčová slova:

trestní řízení proti právnické osobě, střet zájmů, obhajoba právnické osoby

Abstract

The Master's Thesis deals with the issue of the choice of a defence counsel and attorney for a legal entity in criminal proceedings in the context of the right to a fair trial and the right to defence of a legal entity. Defence of a legal entity in criminal proceedings is exercised by persons authorised to act on its behalf. If those persons find themselves in the incompatible procedural position of an accused, a witness or a victim in the same case, they are excluded by law from all acts on behalf of the legal entity in criminal proceedings on the grounds of a presumption of conflict of interests. The title of the Master's Thesis is based on the conclusions of the case law of the Constitutional Court which case law, in order to preserve the right of defence of a legal entity, also grants a person in an incompatible procedural position of an accused or a witness the right to choose a defence counsel or an attorney for the legal entity, subject to other conditions described in this Master's Thesis.

I get focused in the introductory part on the description of the rudiments of criminal liability of legal entities, I mention the legal regulation which is used in the Master's Thesis and I summarize what is its content. Subsequently, I deal with the definition of individual persons authorised to act on behalf of a legal entity in criminal proceedings, I also deal with the status of these persons and with the scope of rights and duties in criminal proceedings against a legal entity. The theoretical part is then completed with a discussion regarding the right to a fair trial, including the right to defence as interpreted, applied and cultivated by the European Court of Human Rights as well as by the Constitutional Court.

The focus of this Master's Thesis consists in the analysis of individual rulings of the Constitutional Court and in their subsequent detailed analysis, taking into account relevant professional and commentary literature as well as knowledge from the work of prosecution offices. On the basis of the analysis carried out, I take the liberty of mentioning my thoughts of further possible judiciary developments and indicating possible legislative solutions which will take into account the conclusions of the Constitutional Court. A change in the legal regulation seems desirable in order to preserve legal certainty for accused legal entities and to unify the procedure of investigative, prosecuting and adjudicating bodies as the interpretation of the Constitutional Court which is in accordance with the Constitution already considerably differs from the linguistic interpretation of the law.

Key words:

criminal proceedings against a legal entity, conflict of interests, defence of a legal entity